

Jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus (Euroopa Liidu õiguse ülevõtmine)

I. Ülevõetav EL õigusakt, kaalutlusruum ja eesmärk

1. Ülevõetav EL õigusakt

Euroopa Parlament ja nõukogu on 5. juunil 2019. aastal vastu võtnud direktiivi (EL) 2019/904¹ (edaspidi *direktiiv*) teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta. Direktiivi eesmärgiks on hoida ära ja vähendada teatavate plasttoodete mõju keskkonnale, eriti veekeskkonnale, ja inimeste tervisele, ning edendada üleminekut ringmajandusele. Liikmesriikidel on kohustus jõustada direktiivi rakendamiseks vajalikud õigusnormid hiljemalt 3. juuliks 2021.

2. Kaalutlusruum ning eesmärk, mis tuleb kaalutlusruumi piires saavutada

Väljatöötamise kavatsus (edaspidi *VTK*) on koostatud direktiivi järgmiste sätete alusel:

1. Art 4 lg 1 – näeb liikmesriigile ette kohustuse võtta vajalikke meetmeid, et saavutada direktiivi lisa A osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise ambitsioonikas ja pidev vähendamine.
2. Art 8 lg 2 – näeb liikmeriigile ette kohustuse seada direktiivi lisa E osa I jaos loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tootjatele kohustus kanda lisaks direktiividest 2008/98/EÜ² ja 94/62/EÜ³ tulenevatele kuludele ka järgmised kulud: 1) kulud, mis on seotud teadlikkuse suurendamisega; 2) kulud, mis on seotud avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumisega, sealhulgas taristu ja selle käitamisega, ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemisega; 3) kulud, mis on seotud asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamisega ning selle edasise veo ja käitlemisega.
3. Art 8 lg 3 – näeb liikmeriigile ette kohustuse seada direktiivi lisa E osa II ja III jaos loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tootjatele kohustus kanda järgmised kulud: 1) artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud; 2) kulud, mis on seotud asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamisega ning selle edasise veo ja käitlemisega; 3) kulud, mis on seotud andmete kogumise ja aruandlusega vastavalt direktiivi 2008/98/EÜ artikli 8a lõike 1 punktile c.
4. Art 8 lg 8 – näeb liikmesriigile ette kohustuse luua laiendatud tootjavastutussüsteem plasti sisaldavate ja liikmesriigi turule lastavate kalapüügivahendite jaoks. Sealhulgas

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (ELT L 155, 12.6.2019, lk 1–19).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ, 19. november 2008, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 94/62/EÜ, 20. detsember 1994, pakendite ja pakendijäätmete kohta.

peavad mereakvatooriumi omavad liikmesriigid kehtestama kasutuselt kõrvaldatud plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele minimaalse iga-aastase kogumismäära ringlusse võtmiseks.

5. Art 8 lg 9 – selle kohaselt liikmesriik tagab, et tootjad katavad kulud, mis tulenevad plasti sisaldavate kalapüügivahendite korral artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmete rakendamisega.
6. Art 10 – selle kohaselt võtavad liikmesriigid kasutusele meetmeid, et teavitada tarbijaid ja teisi kasutajaid ning motiveerida neid vastutustundlikult käituma, et saavutada direktiiviga hõlmatud toodetest tekkiva prügi vähendamine.

Direktiivi ülejäänud sätete ülevõtmisel ei ole liikmesriigile kaalutlusruumi ette nähtud.

1. Teatavate plasttoodete tarbimise vähendamine

Direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid võtma meetmeid, et saavutada direktiivi lisa A osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise ambitsioonikas ja pidev vähenemine.

Ühekordselt kasutatavad plasttooted, mis on hõlmatud artikliga 4 tarbimise vähendamise kohta, on joogitopsid (sh nende korgid ja kaaned) ning toidupakendid. Toidupakenditena mõistetakse kaanega või kaaneta mahuteid, nt karpe, milles pakutakse valmistoitu, mis on mõeldud koheseks tarbimiseks kohapeal või kaasavõtmiseks, tavaliselt tarbitakse mahutist ning mis on valmis tarbimiseks ilma täiendava küpsetamise, keetmise või soojendamiseta (sh kiirtoidu või muu kohe tarbimiseks mõeldud toidu pakkumiseks kasutatavad mahutid, v.a joogipakendid, taldrikud ning toitu sisaldavad pakid ja pakkematerjalid).

Liikmesriik peab rakendatavate meetmetega saavutama 2026. aastaks võrreldes 2022. aastaga eespool välja toodud (artikliga 4 hõlmatud tooted) ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise mõõdetava kvantitatiivse vähenemise.

Direktiivi artikli 4 lõike 1 kolmanda lõigu kohaselt võivad joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähendamiseks võetavad meetmed hõlmata riiklikke tarbimise vähendamise eesmäärke, meetmeid, millega tagatakse, et müügikohas tehakse lõpptarbijale kättesaadavaks lisa A osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete korduskasutatavad alternatiivid, ning majandushoobasid, millega tagatakse, et nimetatud ühekordselt kasutatavaid plasttooteid ei pakuta lõpptarbijale müügikohas tasuta, ning artikli 17 lõikes 3 osutatud kokkuleppeid. Liikmesriigid võivad erandina direktiivi 94/62/EÜ artiklist 18 kehtestada sellistest toodetest tekkiva prügi vältimise eesmärgil turustuspiiranguid, et tagada, et kõnealused tooted asendataks alternatiividega, mis on korduvkasutatavad ega sisalda plasti. Need meetmed võivad varieeruda sõltuvalt sellest, milline on nimetatud ühekordselt kasutatavate plasttoodete keskkonnamõju nende olelusringi jooksul, sealhulgas mahajäetud prügina.

VTK eesmärk on hinnata, milliseid meetmeid rakendada, et tagada Eestis aastaks 2026 võrreldes 2022. aastaga ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähenemine.

2. Tarbijate ja teiste kasutajate teadlikkuse suurendamine

Direktiivi artikkel 10 sätestab, et liikmesriigid võtavad meetmeid, et teavitada tarbijaid ja teisi kasutajaid ning motiveerida neid vastutustundlikult käituma, et saavutada direktiiviga hõlmatud toodetest tekkiva prügi vähendamine, samuti selleks, et teavitada direktiivi lisa G osas loetletud ühekordselt kasutatavate plasttoodete ja plasti sisaldavate kalapüügivahendite tarbijaid ja teisi kasutajaid korduskasutatavate alternatiivide kättesaadavusest, kõnealuste toodetega prügistamise ja nende jäätmete muu sobimatu kõrvaldamise mõjust keskkonnale, eelkõige merekeskkonnale, ning ühekordselt kasutatavatest plasttoodetest tekkinud jäätmete sobimatu kõrvaldamise mõjust kanalisatsioonivõrgule. Artikli 8 lõike 2 punkti a ja lõike 3 punkti a kohaselt kannavad tootjad artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamise meetmetega seotud kulud laiendatud tootjavastuse raames.

Ühekordselt kasutatavad plasttooted, mis on lisaks plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele hõlmatud artikliga 10 teadlikkuse suurendamise kohta, on järgmised:

- toidupakendid, millest pakutakse valmistoitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks;
- painduvast materjalist valmistatud pakid ja pakkematerjal, millest pakutakse valmistoitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks;
- kuni kolm liitrit mahutavad joogipakendid, sh komposiitjoogipakendid, ning nende korgid ja kaaned;
- joogitopsid, sh nende korgid ja kaaned;
- filtriga tubakatooted ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatavad filtrid;
- direktiivi 94/62/EÜ artikli 3 punktis 1c määratletud õhukesed plastkandekotid;
- õhupallid, v.a tööstuslikud või muuks kutseliseks kasutuseks ja otstarbeks mõeldud õhupallid, mida tarbijatele ei jagata;
- niisutatud pühkepaber, mis on mõeldud isikliku hügieeni tarbeks või kodumajapidamises kasutamiseks;
- hügieenisidemed, tamponid ja tamponide aplikaatorid.

3. Laiendatud tootjavastutusega seotud nõuded

Direktiivi artikli 8 kohaselt tagavad liikmesriigid, et direktiivi kõigi lisa E osas loetletud ja liikmesriigi turule lastud ühekordselt kasutatavatele plasttoodetele luuakse laiendatud tootjavastutuse süsteemid. Lisaks direktiividest 2008/98/EÜ ja 94/62/EÜ tulenevatele kuludele tuleb direktiivi lisa E osa I jaos loetletud toodete tootjatel kanda kulud, mis on seotud direktiivi artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamisega, aga ka asjaomaste jäätmete kogumise, taristu ja selle käitlemise ning jäätmete edasise veo ja käitlemise kuludega. Niisamuti asjaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ja selle edasise veo ja käitlemise kulud. Liikmesriigid peavad otsustama, kuidas toimub vastavate kulude jaotus seotud osaliste vahel ning selle riigisisises õiguses sätestama. Sellisteks ühekordselt kasutatavateks plasttoodeteks on:

- toidupakendid, millest pakutatakse valmistoitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks;
- painduvast materjalist valmistatud pakid ja pakkematerjal, millest pakutakse valmistoitu, mis on mõeldud kohe tarbimiseks;
- kuni kolm liitrit mahutavad joogipakendid, sh komposiitjoogipakendid, ning nende korgid ja kaaned;
- joogitopsid, sh nende korgid ja kaaned;
- direktiivi 94/62/EÜ artikli 3 punktis 1c määratletud õhukesed plastkandekotid.

Direktiivi lisa E osa II ja III jaos nimetatud ühekordselt kasutatavate plasttoodetele rakenduvad plasttoodete tootjatele kulud, mis seotud direktiivi artiklis 10 osutatud teadlikkuse suurendamisega, ajaomastest toodetest tekkinud prügi koristamise ja selle edasise veo ja käitlemise kuludega, ning kulud, mis on seotud andmete kogumise ja aruandlusega vastavalt direktiivi 2008 (98/EÜ artikli 8a lõike 1 punktile c. Liikmesriigid peavad otsustama, kuidas jaotada vastavad kulud osaliste vahel ning kulude jaotuse riigisisiseses õiguses sätestama. Sellisteks ühekordselt kasutatavateks plasttoodeteks on:

- niisutatud pühkepaber, mis on mõeldud isikliku hügieeni tarbeks või kodumajapidamises kasutamiseks;
- õhupallid, v.a tööstuslikud või muuks kutseliseks kasutuseks ja otstarbeks mõeldud õhupallid, mida tarbijatele ei jagata;
- filtriga tubakatooted ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatavad filtrid.

Direktiivi artikli 8 lõike 8 kohaselt tagavad liikmesriigid, et plasti sisaldavatele ja liikmesriigi turule lastavatele kalapüügivahenditele luuakse laiendatud tootjavastutussüsteem. Eesti omab mereakvatooriumi, seega tuleb kehtestada kasutuselt kõrvaldatud plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele minimaalsed iga-aastased kogumismäärad ringlussevõtuks. Kuna hüljatud plasti sisaldavate kalapüügivahendite probleem ei esine ainult mereakvatooriumis, vaid ka siseveekogudes (nt Peipsi ja Võrtsjärves), siis on oluline, et Eestis oleks iga-aastane minimaalne kogumismäär suunatud kõikidele plasti sisaldavatele kalapüügivahenditele.

Direktiivi artikli 8 lõike 9 kohaselt tagavad liikmesriigid, et plasti sisaldavate kalapüügivahendite tootjad kannavad kulud, mis on seotud selliste plasti sisaldavate kasutuselt kõrvaldatud kalapüügivahendite liigiti kogumise ning nende edasise veo ja käitlemisega, sealhulgas tuleb katta teadlikkuse suurendamisega seotud kulud. Liikmesriigid peavad otsustama, kuidas toimub vastavate kulude jaotus seotud osaliste vahel ning selle riigisisises õiguses sätestama.

VTK eesmärk on hinnata, millised on parimad viisid tarbijate ja teiste kasutajate teavitamiseks, et tagada eespool loetletud ühekordselt kasutatavatest plasttoodetest ja plasti sisaldavatest kalapüügivahenditest tekkivate prügikoguste vähenemine. Sealhulgas on eesmärgiks leida sobivaimad lahendused laiendatud tootjavastutuse süsteemide rakendamiseks.

II. Kehtiv õigus, tehtud uuringud, kaasatud osalised ja analüüsitud välisriigid

3. Eestis kehtiv õigus, seotud strateegiad ja arengukavad

Valdkonda reguleerivad õigusaktid ja dokumendid:

- jäätmeseadus (edaspidi *JäätS*)
- pakendiseadus (edaspidi *PakS*)
- tubakaseadus (edaspidi *TubS*)
- riigi jäätmekava 2014–2020 – peatükk 3 (I strateegiline eesmärk „Vältida ja vähendada jäätmeteket, sh vähendada jäätmete ohtlikkust“, II strateegiline eesmärk „Võtta jäätmed ringlusse või neid muul viisil taaskasutada maksimaalsel tasemel“ ja III strateegiline eesmärk „Vähendada jäätmetest tulenevat keskkonnariski, tõhustades muuhulgas seiret ning järelevalvet“) ning lisa 3 „Jäätmetekke vältimise programm“.

4. Tehtud uuringud

Direktiivi väljatöötamise aluseks oli Euroopa Komisjoni koostatud mõjuhinnang⁴. Lisaks on Euroopa Komisjonil koostamisel suunised selle kohta, mida tuleb direktiivi kohaldamisel lugeda ühekordselt kasutatavaks plasttooteks, ning suunised direktiivi artikli 8 lõigetes 2 ja 3 osutatud prügi koristamiskulude kriteeriumite kohta (käsitleb ka teadlikkuse suurendamise meetmetega seonduvat).

Nimetatud suunised ja kriteeriumid pidi Euroopa Komisjon valmis saama 3. juuliks 2020, kuid seni ei ole lõplike versioonideni jõutud. Samas ei ole viivituse tõttu direktiivi nõuete ülevõtmiseks pikendust ette nähtud.

Riigikantselei tellimusel tegid ajavahemikul märts-september 2020 Tartu Ülikool ja OÜ Earth Care uuringu „Teatavate plasttoodete tarbimise vähendamiseks võetavate meetmete ja teatavatele plasttoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamisega kaasnevate mõjude analüüs⁵“ (edaspidi *uuring*). Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, millised on võimalikud lahendused ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähendamiseks ning milline on alternatiivide mõju. Lisaks oli uuringu eesmärgiks selgitada välja, kuidas on kõige otstarbekam korraldada direktiivi artiklis 8 nimetatud tegevuste kulude katmine, sh analüüsiti, millised on efektiivseimad meetmed inimeste teadlikkuse suurendamiseks.

5. Kaasatud osalised

Direktiivi eelnõu kohta Eesti seisukohtade koostamisse olid kaasatud järgmised huvigrupid: SA Keskkonnaõiguse Keskus, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Jäätmeäritajate Liit, EJKL Kompetentsikeskus, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Plastitööstuse Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Sihtasutus Säästva Eesti Instituut, Eesti Toiduainetööstuse Liit, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liit, Eesti Ehitusettevõtjate Liit, Autode Müügi- ja Teenindusettevõtete Eesti Liit, MTÜ Rehvinglus, Eesti Pakendiringlus OÜ, OÜ Eesti Pandipakend, MTÜ Tootjavastutusorganisatsioon, MTÜ Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus, MTÜ Eesti Elektroonikaromu, MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon, Eesti Vee-ettevõtete Liit, ViitaNet osühing, mittetulundusühing Tori Sadama ja Kalurite Ühing, Mittetulundusühing EESTI KALURITE LIIT, Eesti Kutseliste Kalurite Ühistu, Läänemaa Rannakalanduse Selts, Eesti Kalapüüdajate Ühing, Eesti Traalpüügi Ühistu, mittetulundusühing Saarte Kalandus, Tulundusühistu Pärnu Rannakalurid, Virumaa Rannakalurite Ühing, mittetulundusühing Liivi Lahe Kalanduskogu, Mittetulundusühing Hiiukala, Harju Kalandusühing.

Uuringut tutvustav veebiseminar toimus 6. oktoobril. Veebiseminarist osales huvigruppidest 74 liiget. Veebiseminarist kutse edastati järgmistele huvigruppidele:

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018SC0254>.

⁵ https://www.envir.ee/sites/default/files/KKO/Uuringud/teatavate_plasttoodete_vahendamise_too_lopparuanne_1_oplik.pdf.

Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Ringmajandusettevõtete Liit, Eesti Kaupmeeste Liit, Eesti Keemiatööstuse Liit, Eesti Plastitööstuse Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, SA Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus (SEI Tallinn), Eesti Toiduainetööstuse Liit, MTÜ Pakendiringlus, MTÜ Tootjavastutusorganisatsioon, MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon, MTÜ Tõpsiring, OÜ Earth Care, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon, Balti Keskkonnafoorum, OÜ Eesti Pandipakend, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liit, E-Kaubanduse Liit, MTÜ Ida-Eesti Jäätmehoolduskeskus, MTÜ Jäätmehoolduskeskus, MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus, Riigikontroll, Lihasehaigete Selts, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Biokütuste Ühing, Eesti Energia, Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Maaülikool, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Tallinna Tehnikakõrgkool, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Terviseamet, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Kalaliit, Eesti Kaugpüüdjate Liit, Kalanduse Teabekeskus, Kalurite Liit, Rimi Eesti Food AS, Alexela AS, Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus, MTÜ Klubi Tartu Maraton, Tartu Linnavalitsus, Tubakatootjate Eesti Assotsiatsioon MTÜ, Sinihele OÜ, Trewe Naturals OÜ, Saarevõrk OÜ, Eesti Pandipakend, Maanteeamet, Riigimetsa Majandamise Keskus, Tallinna Jäätmekeskus, Creatum OÜ, Media House OÜ, Rud Pedersen Group, Ursus OÜ, Philip Morris Eesti OÜ, Maxima Eesti OÜ, Ragn-Sells AS, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet, Keskkonnainspeksioon, Let's Do It Foundation, Viljandi pärimusmuusika festival, Tartu Loodusmaja, Telliskivi festival, Kalamaja päevad, Live Nation Estonia, Pakendikeskus AS, Intsikurmu Festival, Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum, Maaeluministeerium, Veterinaar- ja Toiduamet, Sotsiaalministeerium, Rahandusministeerium, Riigikantselei, Noorte Nõukoda, ViitaNet osaühing, Saare Frydendahl OÜ, Stonefish OÜ, Saarevõrk OÜ, Annilo AS, Salmo & Luts OÜ, Vobla Fishing, Bobo kalastustarbed (OÜ DEVORAN), Leigiv OÜ, Kalastuspood OÜ, Bigfish OÜ.

September-oktoober korraldas Keskkonnaministeerium **individuaalseid kohtumisi** huvigruppidega ning jätkab nende kohtumistega edaspidi. Individuaalsed kohtumised on toimunud järgmiste huvirühmadega: Eesti Kaupmeeste Liit, tubakatootjad, CupLoop OÜ, Beopco OÜ, kalapüügivahendite müüjad, Maaeluministeerium, Veterinaar- ja Toiduamet, Sotsiaalministeerium, Eesti Pandipakend ja Eesti Toiduainetööstuse Liit.

6. Välisriigid, mille mitteregulatiivseid ja regulatiivseid valikuid kaalutlusruumi kasutamiseks on analüüsitud või kavatsetakse analüüsida *(koos põhjendusega)*

Direktiivi ülevõtmise tähtaeg liikmesriikide õigusesse on juuli 2021, mistõttu ei olnud 2020. aasta kevadel-suvel teada ühtki liikmesriiki, kus oleks täielikult direktiivi rakendavaid õigusakte. Küll aga on mõnes riigis vastu võetud seadusemuudatustes käsitletud ka direktiiviga seotud küsimusi (nt Prantsusmaa ringmajanduse ja jäätmetekke vähendamise seadus), mitmes liikmesriigis on sellised eelnõud koostamisel ja kooskõlastamisel. Ka sellistes aktides on sageli tegemist teiste seaduste delegatsiooninormide muudatustega, mis annavad aluse direktiiviga seotud teemade reguleerimiseks hilisemate määrustega. Seetõttu ei ole veel võimalik kätte saada ühegi liikmesriigi kõiki õigusakte, mis direktiivi ülevõtmise reeglistikke, tingimusi ja lahendusi määratlevad.

Järgnevalt on käsitletud **Saksamaa, Prantsusmaa ja Soome** tegevusi ühekorratoodete, sh joogitopside ja valmistoidu pakendite tarbimise vähendamisel. Nimetatud riigid on valitud, kuna neis rakendatud meetmed ja saavutatud tulemused on avalikult paremini kättesaadavad ning neid riike iseloomustab EL-i võrdluses tugev ja tulemuslik jäätmepoliitika.

1. Tarbimise vähendamiseks rakendatavad meetmed välisriikide näitel

Saksamaa

Direktiivi mõningad elemendid võeti Saksamaa õigusesse üle juba Euroopa Liidu 2018. aasta ringmajanduse jäätmepaketti üle võttes. Üks olulisemaid muudatusi on seotud **tootjate hoolsuskohustusega**, mille kohaselt on tarbijatelt tagasi saadud või müümata jäänud kaupade hävitamine (st lihtsalt jäätmetena äraviskamise) keelatud. Selle asemel peavad tootjad vastavad kaubad kas müüma odavama hinnaga või annetama. Lisaks sisaldab kõnealune ringmajanduse jäätmepaketti ülevõttev seadus kohustusi teatud plast- ja tubakatoodete tootjatele osaleda nende turule toodud toodete jäätmetest tekkinud prügi koristamisel. Samas ei ole eelnõus esitatud selle nõude täitmise seotud detaile (st millises ulatuses ja kui tihti tuleb kohustust täita).

Saksamaa Liitvabariik on 2019. aastal seoses plastijäätmete vähendamise eesmärgiga kinnitanud ringmajanduse seaduse, mille kohaselt keelatakse kuus kuud pärast seaduse vastu võtmist teatud kilekottide müümine (kile paksusega 15 kuni 50 µm). Seaduse rikkumise eest on ette nähtud trahv kuni 100 000 eurot. Eriti õhukestele kilekottidele (kilepaksus kuni 15 µm) keeld ei laiene. Tavaliste kilekottide tarbimise tase Saksamaal on hinnanguliselt 20 kilekotti aastas elaniku kohta, mis EL-i liikmesriikide võrdluses on pigem madal näitaja, sest sealsed tarbijad on harjunud kasutatama korduskasutavaid kotte, mistõttu peetakse sellist keeldu asjakohaseks.

Saksamaa on juba avaldanud 2020. aasta aprillis määruse eelnõu, millega **keelustatakse** direktiivis loetletud **teatud plasttoodete turule toomine** alates 3. juulist 2021.

Üldise plastijäätmete vähendamise ja ringlussevõtu edendamise eesmärgil on Saksamaa valitsus 2018. aasta lõpul esitanud „Viie punkti kava ühekorra plastijäätmete vähendamiseks“. Nimetatud kavaga on ette nähtud järgmised eesmärgid:

1. Piirata keskkonnasõbralikke alternatiive omavate toodete kasutamist, kui vajalik, siis ka keelustada. See kehtib näiteks ühekorra plasttoodetele, samuti kosmeetikatoodetele, millesse on lisatud mikroplaste. Ühekordselt kasutatavate plastpudelite vähendamisel nähakse ühe võimalusena pakkuda kõikjal avalikus ruumis ja asutustes kraanivee joogiks pakkumist. Sealhulgas nähakse vajadust kokkulepete sõlmimist kaupmeestega, et vähendada toodete ülepakendamist. Eeskujuks on 2016. aastal sõlmitud kokkulepe kaupmeestega, mille kohaselt võeti ühiseks eesmärgiks vähendada kilekottide tarbimist ning selle tulemusel vähenes kahe aasta jooksul kilekottide tarbimine 2/3 võrra inimese kohta. Kavandatud tegevusteks on mikroplastide kasutamise lõpetamine kosmeetikatoodetes ja korduskasutatavatel toodetel selgema märgistuse kuvamine, sh soovitakse põhjalikult analüüsida, milline on ühekordselt kasutatavate joogitopside mõju keskkonnale.

2. Muuta pakendid keskkonnasõbralikumaks, tugevdada korduskasutatavate pakendite kasutamise osakaalu. Uue pakendiseaduse alusel on taaskasutusorganisatsioonid (edaspidi TKO) kohustatud eristama pakendite taaskasutuse teenustasusid nii, et kergemini ringlusse võetavate materjalidega pakenditele rakenduksid madalamad teenustasud. Sama põhimõtte rakendamise võimalust nähakse ka kergemini ringlusse võetavate pakendite tasudele. Sellise muudatuse ühe osana nähakse järelevalve tõhustamist, et tagada võimalikult paljude pakendiettevõtjate registreerimine

pakendiregistris, mis omakorda tagaks turul olevatele ettevõtetele õiglase kulude jaotutumise (sh kaugmüüjatele). Väljatoodud muudatused peaksid motiveerima tootjaid väiksema keskkonnamõjuga pakendite tootedisainiga tegelema.

3. Edendada keskkonnasõbralike toodete (mitte ainult pakendi) disaini. Aastaks 2022 peavad turule lastud pakendid sisaldama minimaalselt 63% ringlussevõetud plasti. Sellega saavutatakse ka plastpakendite põletamise vähendamine. Plastpakendite ladestamine on keelatud juba 2005. aastast. Lisaks ringlussevõtu nõuetele on eraldi kohustus pandud TKO-dele, kes peavad korraldama pakendijäätmete sortimisega seotud teavituskampaaniaid, mille eesmärgiks on parandada liigiti kogumist ja ringlusse võetava materjali kvaliteeti. Oluline roll on ka avalikesse hangetesse asjakohaste nõuete seadmisel.

4. Sulgeda materjalide elukaared targa ja kvaliteetse ringlussevõtu teel. Eesmärgiks on vähendada plastide sisaldust ringlusse võetavates biojäätmes (kohalikul tasandil suurendatakse teadlikkust ja arendatakse tehnoloogiaid, mis aitavad vähendada pakendatud toidukaupade jõudmist biogaasi tootmise jaamadesse), et võimalikult vähe plasti jõuaks ringiga loodusesse.

5. Vähendada plastireostust maailmameres. Selle eesmärgi toetamiseks eraldatakse kümne aasta jooksul Saksa valitsuse Kliima- ja Energiafondist 50 miljonit eurot tehnoloogia arendamiseks, mis seda eesmärki saavutada aitavad.

Saksamaa eri paigust on näiteid, kus avalikel üritustel on keelatud plastist ühekorratarvikud (sh ka ohutuskaalutlustel klaasist tarvikud), levinud on kaasaostetavate jookide müümine kliendi enda topsi (*to go*) ning esile saab tõsta näite korduskasutatavate topside pandisüsteemist Recup, mille puhul otsetakse tops 1 euro eest tagasi ja tarbijal on võimalik panditopside tagastussüsteemid leida vastavast mobiilirakendusest. Lisaks eelnevale on Saksa jalgpalliliiga eestvõtmisel paljud staadionid pakkumas jooke ainult korduskasutatavates topsides.

Soome

Soomes on vastu võetud teekaart „Plastide teekaart – vähenda, väldi ja asenda“, mille eesmärgiks on kestliku plastipoliitika kujundamine. Teekaardi loomisse on kaasatud mitmed huvigrupid, seega on esindatud eri valdkondade huvid. Teekaardi lühiajaline eesmärk on plastijäätmete liigiti kogumise ja ringlussevõtu edendamine.

Teekaardis on kümme ettepanekut edasisteks tegevusteks ja aruteludeks:

1. Vähendada prügistamist ja vältida tarbetud tarbimist.
2. Selgitada plastimaksu rakendamise võimalusi.
3. Parandada märgatavalt plastijäätmete kogumist.
4. Parandada plastide märgistamist ehitistes ja plastijäätmete liigiti kogumist ehitustöödel.
5. Tõhustada põllumajandusplastide ja aianduses kasutatavate plastide kogumist ja asendamist.
6. Rakendada kogutud plastijäätmetele senisest mitmekesisemaid ringlussevõtu lahendusi.
7. Panustada suurelt plaste asendatavatesse lahendustesse ja luua n-õ uute plastide teadmusvõrgustik.
8. Tõsta plastide väljakutse nähtavalt Soomele oluliste rahvusvaheliste arutelude teemade hulka.
9. Eksportida teadmisi ja lahendusi.
10. Laiendada uuringuid plastide kahjulikust tervise- ja keskkonnamõjust.

Plastijäätmete vähendamiseks on teekaardis täpsemate **jätkutegevustena** esile toodud:

1. Käivitatakse teavituskampaaniad, mille abil hoitakse plastidega seotud väljakutsed avalikkuse tähelepanu all, tõstetakse esile lahendusi ja sellega seotud osalisi, suurendatakse tarbijate ja kodanike teadlikkust tegevuste tagajärgedest ja enda valikuvõimalustest ning kutsutakse kodanikke üles ühekorratoodete asemel valima kestvamaid ja prügistamist vältivamaid lahendusi.

2. Rakendatakse vaba tahte lepinguid, millega vähendatakse ühekorrapakendite kasutust ja ülepakendamist, aga ka prügistamist. Valmistakse ette kesksete ühekorrapakendite, nagu kohvikute ja kiirsöögi kohtade ning muude toitu ja jooki kaasa müüvate ettevõtete osalusel tegevusmudelid, mille raames võidakse rakendada ühe motivaatorina eraldi maksu ühekorrapakenditele. Edendatakse kraanivee tarbimist plastpudelis vee asemel, kutsudes üles eelkõige linnasid, hotelle ja restorane pakkuma joogiks kraanivett.

3. Kutsutakse üles kohalikke omavalitsusi (edaspidi *KOV*), ürituste korraldajaid ja muid osalisi võtma kasutusele prügistamist ja mõttetut tarbimist vähendavaid lahendusi, nt parandades jäätmete liigiti kogumist ja sellega seotud juhendeid, tagades prügistamise vältimise ja heal tasemel liigiti kogumise üritustel.

Plastijäätmete tekke vähendamiseks nähakse lahendust vaba tahte lepingute sõlmimisel. Aastal 2016 Soome Kaupmeeste Liidu ja Soome Keskkonnaministeeriumi vahel sõlmitud vaba tahte lepingus plastkottide tarbimise vähendamiseks võeti eesmärk saavutada alla 40 kilekoti kasutamine inimese kohta aastas. Kaupmeeste Liidu kohustuseks on veenda ka liiduväliseid ettevõtteid vajalike meetmetega kaasa tulema.

Sarnaselt Eestile on Soome Keskkonnaministeerium tellinud direktiivi nõuete ülevõtmiseks uuringu⁶, mis keskendub selle rakendamise mõjudele ja alternatiivsetele lahendustele plasttoodete tarbimise vähendamiseks. Konkreetsete meetmete rakendamiseks teeb Soome Keskkonnaministeerium koostööd huvirühmadega, et selgitada välja nende nägemus ja ettepanekud direktiivi rakendamise kohta. Soome uuringus nähakse direktiivi artikli 4 (teatud toodete tarbimise vähendamise meetmed) nõuete ülevõtmise puhul võimalust rakendada nii vaba tahte lepinguid tootjatega kui ka plasttoodete maksu kehtestamist (sh maksuvabastust toodetele, milles on kasutatud ringlussevõetud plaste). Soome näeb võimalust lahendada direktiivi nõuete ülevõtmine nii vaba tahte lepingutega, aga ka nende täitmata jätmisel regulatiivsete meetmete rakendamiga (nt pakendimaksu kehtestamisega).

Prantsusmaa

Prantsusmaa parlament võttis 10. veebruaril 2020 vastu raiskamise vastase võitluse ja ringmajanduse seaduse, et rakendada paremini ringmajanduse põhimõtteid. Prantsusmaa on üks vähestest riikides, kes omal initsiatiivil on plastijäätmete tekke ja tarbimise vähendamiseks olulisi samme astunud. Raiskamise vastase võitluse ja ringmajanduse seadusega rakenduvad alates 2021. aastast järgmised muudatused:

- tarbijal on võimalik kauplusest tooteid kaasa osta korduskasutatava pakendiga (eeldusel, et pakend on puhas ja sobib ostetava kauba jaoks). Sealjuures on kauplustel võimalik esitada juhend selliste pakendite kasutamiseks;
- pakenditel ei ole lubatud kuvada märgistust „biolagunev“ (või muud sarnast), kuna see justkui õigustaks selliste toodetega keskkonna prügistamist;

⁶ Ühekorra plasttoodete direktiivi rakendamise alternatiivide uuring (soome k *kertakäyttömuovituotteita koskevan direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelu*)

- mitmete tootekategooriate korral on kohustus lisada pakendile juhend selle nõuetekohase sortimisviisi kohta (samas näeb mõni EL-i riik sellise nõude seadmisel kaupade vaba liikumise põhimõtte rikkumist);
- TKO-d peavad teenustasude määramisel lähtuma ökodisaini põhimõtetest (kestlikumatele toodetele (sh pakendid) rakendatakse madalamaid teenustasusid, arvesse võetakse ringlusse võetud plastide sisaldust (10% madalam teenustasu)). Sh peaks pakenditel olema piktogrammiga kuvatud vastav info, et tarbija saaks teha keskkonnahoidlikumaid valikuid.

Prantsusmaa näitel on esile kerkinud juba ka probleemid ühekordsete plasttoodete ümbernimetamise ja -märgistamisega (sellisel juhul teatud keelud toodetele ei laiene). Prantsusmaa pakkus ühe lahendusena välja kriteeriumi, mille puhul võib toodet nimetada korduskasutatavaks – kui toode kestab kahjustusteta nõudepesumasinas 20 pesutsükli.

2. Laiendatud tootjavastutuse süsteemide rakendamise meetmed välisriikide näitel

Soome (Rinki ökopunktid)

Uuringu kohaselt seisab Soome sarnaselt Eestiga silmitsi hajaasustusega seotud küsimuste ees. Erinevus Eesti ja Soome pakendijäätmete kogumisel on eelkõige organisatsioonide liikmete struktuuris, aga ka selles, et TKO-d ja KOV-id teevad omavahel koostööd (Eestis on tihtipeale selline koostöö osutunud keeruliseks). Samas võrreldes Eestiga rakendati Soomes laiendatud tootjavastutuse põhimõttel toimiv üleriigiline avalik pakendijäätmete kogumissüsteem hiljem.

Üks olulisemaid erisusi Soome pakendialases laiendatud tootjavastutuses on seotud kohustusega, mille kohaselt rakendub laiendatud tootjavastutus vaid sellistele ettevõtetele, kelle aastane käive on üle 1 miljoni euro (Eestis on lävendiks pakendite mass 200 kg/a või 100 kg plasti aastas). Selline lävend jätab enamiku väiksemaid pakendiettevõtteid laiendatud tootjavastutuse (edaspidi *EPR*) kohustustest väljapoole, kuid turule toodud kogustes ja ringlussevõtu kohustustes võetakse arvesse kogu pakendimass. Laiendatud tootjavastutuse kohustustest väljajäävate pakendite eest maksavad KOV-id, mis tähendab, et kulud kaetakse kohaliku jäätmemaksu või olmejäätmete käitlusteenuse tasust, mille eest omakorda tasuvad majapidamised. Seega ei saa Soome pakendikogumise süsteemi pidada täistootjavastutuseks, sest tootjad maksavad vaid teatud osa kõigist kuludest. See on ka üheks selgistuseks, miks näiteks Soome Rinki-süsteemi taaskasutuse teenustasud on madalamad võrreldes Eesti sarnaste teenustasudega.

Soome Rinki (*Suomen Pakkauskierrätys RINKI Oy*) on mittetulundusühing (edaspidi *Rinki*), mille on moodustanud üheksa valdkonna ettevõtete liitu, st selle liikmed ei ole üksikud ettevõtted. Liikmete kaudu on ühendusel piisavalt lai kandepind, mis on oluline tegevuste läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise tagamiseks. Selline TKO ülesehitus sarnaneb Eestis OÜ-le Eesti Pandipakend. Rinki käive 2019. aastal oli 16 miljonit eurot (enam kui Eestis kolme konteinerkogumisega tegeleva pakendi TKO käive kokku), pakendiettevõtjatest kliente on ligi 4500 ja töötajaid 16 (info ametlikult kodulehelt).

Rinki kodulehe andmete kohaselt on nende süsteemis 1850 ökopunkti, milles üldisena kogutakse klaasi, metalli, paberi ja kartongi, lisaks kogutakse 500 kogumiskohas plastpakendijäätmeid. Arvestades Soome pindala, on selline kogumisvõrgustik hõredam kui Eestis avalike pakendikonteinerite võrk. Muud liigiti kogutavad jäätmed tuleb koguda kas

kinnistul või viia KOV-i jäätmejaama. Rinki ökopunktides kasutatakse üldiselt suuremaid presskonteinereid, nn autolavasid või multilifte, kui on Eestis pakendikogumise punktides tavaks. Samas esineb ka Soomes konteinerite ületäitumist. Rinki tellib nii konteinerite tühendamise kui ökopunktide alade koristamise hangetega jäätmekäitlejatelt, teenus on jagatud 31 piirkonnaks, kogumispunktidesse toodud muude olmejäätmete eest vastutab üldiselt KOV.

Rinki kohustuseks on tarbijate ja klientide teadlikkuse suurendamine mitmesuguste kampaaniate ning prinditud ja elektrooniliste teavituste abil. Oluline infoallikas on ka Rinki koduleht, sh pakutakse klientidele võimalust otsesuhtluseks.

Soome kogemus näitab, et avalik kogumisõrgustik saab efektiivselt toimida siis, kui kõik osalised (KOV-id, TKO-d ja nende mitmekesine liikmeskond) saavutavad kokkulepped koostöö tegemiseks.

Rootsi (Rehvide TKO - Svensk Däckåtervinning AB)

Tegemist on õiguslikult tulu mittetaotleva äriühinguga, mille omanikud on 80% rehvide, velgede ja lisamaterjalide tootjate liit ja 20% Rehviliit – seega on omanikud kaks rehvidega tegelevaid ettevõtteid ühendavat liitu, ja sellega saavad liituda teised sama tegevusala ettevõtted.

TKO kaudu kogutakse vanarehvid rehvivahetustöökodadest ja KOV-ide jäätmejaamadest, kuid mitte autolammutuskodadest, kuivõrd romuautoga lammutusse jõudnud rehve käsitletakse autode tootjavastutuse osana. Vanarehvide kogumisega tegeleb üldiselt TKO peamine lepingupartner Ragn-Sells AB. TKO ei kontrolli ega suuna otseselt ringlussevõttu ega muid käitluslahendusi, olles selles küsimuses neutraalne, kuid osaleb aktiivselt erinevate käitluslahenduste teemalistes aruteludes. TKO üheks ülesandeks on vanarehvidele ja rehvihakkele kasutusvõimaluste leidmine. TKO näeb ringmajanduse põhimõtteid järgides eesmärgina 70% käideldud rehvide ringlussevõttu, edendades selleks purustamise ja materjalide eraldamise tehnoloogiaid.

Tootjavastutuse tasud on TKO kodulehel esitatud tasuna rehvi kohta, mis teeb nende tasude võrdlemise Eestis kehtivate taaskasutuse tasudega keeruliseks, sest Eestis on need esitatud eurodes tonni kohta. Võttes keskmise sõiduauto rehvi (rehvimõõt R15) kaaluks 9 kg, on Rootsis selliste rehvide taaskasutuse tasu ligikaudu 180 eurot tonni kohta (Eestis ca 120 eurot tonni kohta). Rootsis ei ole esinenud märkimisväärseid probleeme n-ö jänestega ning peaaegu kõik tootjad on hõlmatud laiendatud tootjavastutuse kohustusega ja maksavad teenustasusid. Rootsis käsitletakse autodega koos turule toodud rehve samuti laiendatud tootjavastutuse osana.

Prantsusmaa

Sarnaselt teadlikkuse suurendamise ja tarbimise vähendamise edendamisele on Prantsusmaa välja paistnud TKO-de rohkusega (2014. aastal toimis 14 TKO-d), sh mööblile ja teatud tekstiiltoodetele suunatud TKO-dega. Uue raiskamise vastase võitluse ja ringmajanduse seaduse alusel laieneb laiendatud tootjavastutuse põhimõtte ka mänguasjadele, tööriistadele, spordivahenditele, teatud ehitusmaterjalidele ning direktiivist tulenevalt ka tubakatoodete jäätmetele ja niisutatud pühkepaberitele. Tavapäraselt on tegemist seaduses ettenähtud kohustusega, mille alusel vastavate toodete tootjad (sh maaletootjad) moodustavad TKO ja korraldavad jäätmete vastuvõtusüsteemid ja jäätmete edasise käitlemise. Prantsusmaal on vabatahtlikkuse alusel loodud ka taimekaitsevahendite TKO ADIVALOR (korraldatakse

põllumajanduses kasutatavate kemikaalide pakendite, vanade pestitsiidide ja põllumajanduskile jms plastiku kogumist), ilma et selleks oleks seadustest tulenevat kohustust. ADIVALOR on loonud ligikaudu 6000 kogumispunkti koosneva kogumissüsteemi, mis toimib koostöös 1200 jäätmekäitluspartneriga.

Välisriikide analüüsi kokkuvõttena on oluline, et:

- EPR-i rakendamisel oleks tootjad kaasatud TKO-de tegevusse;
- TKO-de tegevusega seotud nõuded oleksid nende endi tegevuse ja osaluse tulemus;
- EPR-i põhimõte võib toimida erineva õigusakti alusel, ka vabatahtlikkuse alusel.

III. Valikud kaalutlusruumi kasutamiseks

7. Võimalikud mitteregulatiivsed valikud kaalutlusruumi kasutamiseks ja eesmärgi saavutamiseks

Olemaoleva korra rakendamine kooskõlas EL-i õigusakti mõttega – EI;

rahastuse suurendamine – EI;

avalikkuse teavitamine – EI;

mõne EL-i õigusaktis sätestatud erandi kasutamata jätmine – EI.

Kaalumist vajavateks mitteregulatiivseteks meetmeteks on eelkõige avalikkuse teavitamine ja olemaoleva õiguse rakendamine kooskõlas EL-i õigusakti mõttega. Ülejäänud mitteregulatiivsed meetmed toetavad pigem regulatiivsete meetmete rakendamist ega ole iseseisvate meetmetena piisavad.

Avalikkuse teavitamine direktiivi jõustumisest ja teatavate ühekordselt kasutatavate plasttoodete tarbimise vähendamise vajadusest on vajalik mitteregulatiivne meede, kuna direktiiv sätestab aluspõhimõtted, mida rakendatakse kogu EL-is, et vähendada teatud plasttoodete mõju keskkonnale ja inimeste tervisele, kuid see ei lahenda vajadust direktiivi rakendamiseks vajalikke kohustusi ning protsesse kirjeldavaid sätteid Eesti õiguses selgelt lahti kirjutada

JäätS-is ja PakS-is on sätestatud põhimõtted, mis toetavad direktiivi eesmärki, kuid tegemist on üldsõnaliste sätetega, mis ei ole piisavad, kuna need ei võta arvesse direktiivis sätestatud konkreetseid kohustusi. Seetõttu ei ole eesmärke üksnes mitteregulatiivsel viisil võimalik saavutada ning vaja muuta JäätS-i ja PakS-i, sätestades isikutele ja asutustele kohustused ning andes vajalikud volitused, arvestades riigisisest pädevuste jaotust ja seadustest tulenevaid õigusi. Samuti tuleb muuta TubS-i, lähtudes direktiivis nõutud filtriga tubakatoodete ja tubakatoodete kasutamiseks mõeldud filtrite pakendite märgistamise kohustusest. See on mõeldud tarbija informeerimiseks plasti sisaldusest toodetes ning nende ebasobilikust kõrvaldamisviisist.

8. Võimalikud regulatiivsed valikud kaalutlusruumi kasutamiseks ja eesmärgi saavutamiseks

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta eesmärk on vähendada teatavatest plasttoodetest tekkivate jäätmete koguseid ning edendada ringmajanduse lähenemisviise, keskendudes ühekorratoodete asendamisele säästvate ja mittetoksiliste korduskasutatavate toodetega. Direktiivi keskmes on ühekordselt kasutatavad plasttooted, mida leitakse Euroopa Liidu randadest kõige enam (hinnanguliselt 86% randadest leitud ühekordsetest plasttoodetest), ning plasti sisaldavad kalapüügivahendid ja oksüdantide toimel lagunevast plastist valmistatud tooted. Direktiiviga kehtestatakse plasttoodetele tarbimise ja keskkonnamõju vähendamist soodustavad meetmed (sh tarbimise vähendamine, turulelaskmise piiramine, toodetele esitatavad nõuded, märgistamisnõuded, laiendatud tootjavastutus jmt).

Direktiiv tingib vajaduse täiendada JäätS-i, PakS-i ja TubS-i ning direktiivis reguleeritud küsimused on vaja võtta üle riigisisesele õigusesse.

Teatud reguleerimist vajavate küsimuste korral tuleb otsustada, millised meetmed on eesmärgi saavutamiseks vajalikud. Nii oli uuringu lähteülesande keskmes joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähendamise (direktiivi art 4) ja laiendatud tootjavastutuse süsteemi korraldamise (direktiivi art 8) meetmete võimalik rakendamine Eestis.

Peamised probleemid ja võimalikud lahendustepanekud uuringu järelduste ja ettepanekute järgi on alljärgnevad.

8.1. TARBIMISE VÄHENDAMISE MEETMEPAKETID

8.1.1. Meetmepakett nr 1

Meetmepakett nr 1 keskendub eelkõige korduskasutatavate lahenduse soodustamisele ja edendamisele. Paketti kuuluvad järgmised meetmed:

- lõpptarbijale nähtava tasu (ühekordselt kasutatavatele plasttootele ja -pakendile hinna) kehtestamine;
- hinnasoodustuste tegemine oma topsiga kuuma joogi ostmisel;
- tarbijale õiguse andmine kasutada kaupluses enda kaasavõetud pakendit, eeldusel, et see on puhas ja sobib ostetava kauba jaoks. Kauplused võivad esitada juhendeid selliste pakendite kasutamiseks;
- plaste asendavate lahenduste väljatöötamise riiklik toetamine (ettevõtete ja TA asutuste koostöö).

Tegemist on pigem madalamat tulemust andva paketiga, mis ei too kaasa kiiret tarbimise vähenemist ega järsku muutust ühiskonnas. Selle paketi mõju tarbimise vähendamisele on hinnanguliselt 10–20%, eeldusel, et meetmeid rakendatakse koos vajaliku teavitusega (tarbijate suunamine teavituse abil). Meetmepakett nr 1 ei nõua suuri muutuseid õigusaktides ning annab ettevõtetele vabaduse alternatiivide valikul. Sealhulgas on meetmepaketis nimetatud riigipoolne toote- ja tehnoloogiainnovatsiooni toetus abiks uute korduskasutatavate süsteemide

loomisel selliselt, et kõik osalised panustaksid muutustesse.

8.1.2. Meetmepakett nr 2

Meetmepakett nr 2 keskendub plasti ringlussevõtu edendamisele. Paketti kuuluvad järgmised meetmed:

- ringlussevõetud ja kergesti ringlusesse võetavatest materjalidest toodetele taaskasutustasude soodustuste kehtestamine;
- turule lastavate plasttoodete materjalile nõuete seadmine, nt peab sisaldama min X% ringlusse võetavaid plaste – eeldus on, et on olemas sellise materjali suhtes tervisekaitsenõuded;
- plaste asendavate lahenduste väljatöötamise riiklik toetamine (ettevõtete ja TA asutuste koostöö).

Ringlussevõtu võimaluste eelisarendamine aitab saavutada lühema ajaga tarbimise vähendamise eesmärki. Meetmepaketi ligikaudne mõju tarbimise vähendamisele võib olla 10–15%. Meetmepaketi peamiseks eelisteks seadusandja jaoks on võrdlemisi otsekohesed meetmed, mis aitavad küllaltki kiiresti saavutada plasttoodete tarbimise vähendamist, ja nende järelevalvesüsteemid, mis võimaldavad kontrollida nõuete täitmist. Peamiseks eeliseks sihtrühma jaoks on maksusoodustused nende ettevõtete jaoks, kes juba kasutavad ringlusse võetud ja kergesti töödeldavatest materjalidest tooteid, kuna ei nõua arendustegevust. Lahenduspaketi puuduseks seadusandja jaoks on suure halduskoormusega järelevalvesüsteemi väljatöötamine ja rakendamine. Sihtrühma jaoks on suurimaks puuduseks ranged nõuded kasutusel olevatele materjalidele, mis võib pärssida ettevõtete tegutsemisvabadust ja seni valitud ärimudelit, kuna meetmed sunnivad tegelema tootearendusega.

8.1.3. Meetmepakett nr 3

Meetmepakett nr 3 keskendub tarbimise vähendamise kohustusega toodete võimalikele maksudele ja keeldudele. Paketti kuuluvad järgmised meetmed:

- ühekorra plasttoodete maksu kehtestamine;
- tarbijate teavitamine/käitumisharjumuste suunamine;
- turule laskmise keelu kehtestamine.

See on eeldatavasti kõige kiirem, aga ka jäigem lahendus tarbimise vähendamiseks. Eeldatavalt aitab meetmepakett nr 3 saavutada tarbimise vähendamise eesmärgi kõige kiiremini. Samas võib selline meetmepakett tuua kaasa ettevõtete vastuseisu, eelkõige teatud toodete turule laskmise piiramise korral. Sellist lahenduste paketti on võimalik kehtestada vaid olukorras, kus turul on ennetavalt olemas mõistlike hindadega alternatiivsed materjalid ja tooted ühekordsete plasttoodete (st joogitopsid ja toidukarbid) asendamiseks. Pakendite tarbimise vähendamise potentsiaal sõltub selle paketi korral tugevalt mitte ainult meetmetest, vaid nende rakendamise detailidest (st maksu korral maksumäär, turule toomise keeldude korral nende ulatus jne), seetõttu on ka selle paketi tarbimise vähendamise tulemuslikkus hinnanguliselt 10–50%. Lahenduspaketi peamiseks eeliseks seaduseandjale on sarnaselt eelmise paketiga tarbimise vähendamise eesmärgi kiire ja tõhus saavutamine, kuna nii plasttoodete maks kui ka turule

laskmise keeld motiveerivad ettevõtjaid soovitud suuvas liikuma. Sihtrühma jaoks on selle paketi rakendamise puhul oluline võimalike alternatiivide kättesaadavus, sh mõistlike kulutuste juures. Paketi puuduseks on seadusandja jaoks suur halduskoormus. Sihtrühma jaoks on suurimaks puuduseks võrdlemisi jäigad meetmed, mille rakendamine võib kaasa tuua ettevõtlusvabaduse pärssimise ja toimivate ärimudelite muutumise ning käibenumbrite languse keelust tingitud tootehinna tõusust.

8.1.4. Meetmepakett nr 4

Meetmepakett nr 4 koosneb eespool välja toodud meetmepakkide erinevatest meetmetest ehk tegemist on kombineeritud meetmepaketiga. Paketti kuuluvad järgmised meetmed:

- lõpptarbijale nähtava tasu (plasttoote/pakendi hinna) kehtestamine;
- ringlussevõetud ja kergesti ringlusesse võetavatest materjalidest toodetele taaskasutustasude soodustuste kehtestamine;
- tarbijate teavitamine/käitumisharjumuste suunamine;
- tarbijale õiguse andmine kasutada kaupluses enda kaasavõetud pakendit, eeldusel, et see on puhas ja sobib ostetava kauba jaoks. Kauplused võivad esitada juhendeid selliste pakendite kasutamiseks;
- plaste asendavate lahenduste väljatöötamise riiklik toetamine (ettevõtete ja TA asutuste koostöö).

Meetmepakett nr 4 on erinevaid lahendusvõimalusi soodustavate meetmete kombineeritud pakett, mis sisaldab nii korduskasutatavate lahenduste kasutamise võimaldamist, ringlusse võetavate ja kergesti töödeldavate materjalide kasutamise soodustamist kui ka tarbijate teavitamist. Selline lahenduspakett võimaldab saavutada madala kuni keskmise tasemega eesmärgi ja on suunatud pigem tuleviku tarbimiskäitumise muutmisele. Hinnanguliselt on selle paketi tarbimise vähendamise potentsiaal 15–25%. Lahenduspaketi eeliseks seadusandja jaoks on võrdlemisi vähene riigipoolne sekkumine ettevõtlusvaldkondadesse, kuid siiski seatud eesmärkide täitmise suunas liikumise soosimine. Sihtrühma jaoks on eelisteks võrdlemisi paindlikud meetmed, mille täitmisel jääb ettevõtjatele rakendamise valikuvabadus. Lahenduspaketi puudusteks on eesmärkide täitmise ajakulu ning paketi kulukus ja halduskoormus nii ettevõtetele kui ka riigile.

8.2. LAIENDATUD TOOTJAVASTUSE KOHUSTUSTE LAHENDUSETTEPANEKUD

8.2.1. Teadlikkuse suurendamine ja selle tegevuste kulude jaotus

Teadlikkuse suurendamise tegevused on tõhusamad, kui nende väljatöötamise ja elluviimisesse on kaasatud eri osalised (riik, tootjad/maaletoojate esindusorganisatsioonid ja ettevõtted). Teavitustegevuste korraldamisel tuleb läheneda direktiivis väljatoodud tootegrupiti, mitte keskenduda laiemalt plasttoodete tarbimise vähendamisele, kuna teatud toodete puhul ei pruugi tarbijad isegi teadvustada plasti olemasolu tootes või ei olda teadlikud ühekordselt kasutatavate plasttoodete alternatiividest. Teavitustegevuste juures tuleb lähtuda konkreetsest tootegrupist ning sealhulgas suunata teavitust konkreetsele tarbijate sihtrühmale (nt tubakatoodete ja kalapüügivahendite puhul). Samas on teatud tootegruppide sihtrühmaks kõik tarbijad, näiteks valmistoidu pakendite, joogitopside ja õhukeste plastkandekottide puhul.

Eesmärgiks peab olema kõikide tootegruppide puhul pikaajaline ja süsteemne teavitusplaan, milles kajastuvad planeeritud tegevused, ajakava, vastutajad, eelarve ja mõjude/tulemuste hindamisplaan. Uuringus on tootegruppide jaotuse alusel eelistatud teadlikkuse suurendamise tegevustena järgmisi lähenemisi:

- **Toidupakendid** – teavitustöö peaks olema korraldatud pideva tegevusena. Peamised koostööpartnerid on riik, valmistoitu müüvad poeketid, kiirtoidukohad ja toitu kaasa müüvad kohvikud/restoranid. Tarbimise vähendamine seondub olulisel määral võimalike alternatiivsete lahenduste väljatöötamisest ja korduskasutatavate pakendite kasutamist takistavate tegurite kõrvaldamisest. Teavitustegevuses tuleks keskenduda alternatiivide kasutamise positiivsele kuvandile, korduskasutatavate toidukarpide kasutamise soodustamisele ja tarbijate harjumuste kujundamisele. Lähenemistena saaks kaaluda teavituskampaaniaid (nt veebis) ja suure vaatajaskonnaga telesaateid. Kui teavitustegevuseks valida näitena kaks korda aastas toimuv veebikampaania koos tele- ja raadioreklaamiga, oleks hinnanguline kulu ligikaudu 26 460 eurot käibemaksuta.
- **Pakid ja pakkematerjalid, millest pakutakse valmistoitu** – teavitustöö peaks olema korraldatud pideva tegevusena. Peamised koostööpartnerid on riik, valmistoitu müüvad poeketid, kiirtoidukohad ja toitu kaasa müüvad kohvikud/restoranid. Pakkide ja pakkematerjalide puhul on samuti oluliseks alternatiivide ja korduskasutatavate lahenduste kasutamise võimaluse loomine ning nendest teavitamine. Samuti tuleks teavitustegevuses rõhutada ülepakendamise vähendamise vajalikkust toidu ostmisel. Tarbija jaoks on oluline neile probleemidele tähelepanu juhtida (sh suunata võimaluse korral ostma lahtist, pakendamata toitu tarbija kaasa võetud karbis). Teavitustööd tuleks teha kohtades, kus tarbimine toimub ja rõhutades keskkonnasõbraliku tarbimisotsuse positiivsust, mitte (üle)pakendatud toote ostmise negatiivsust. Tuleb siiski arvestada sellega, et ettevõtte ei taha teha teavitustööd, mis ei julgusta tarbima tema pakutud tooteid. Kui teavitustegevuseks valida näitena lokaalne kampaania, mis sisaldaks internetis valitud veebilehtedel reklaami näitamist, ühte ajalehereklaami, ühte välismeediapostitust ning 10 000 reklaamlehte, oleks kulu hinnanguliselt 4408 eurot käibemaksuta.
- **Joogitopsid** – teavitustöö peaks olema korraldatud pideva tegevusena. Peamised koostööpartnerid on riik, tanklaketid, kiirtoiduketid, suurte väliürituste korraldajad ning kohalikud omavalitsused. Tegevused peaksid keskenduma eelkõige keskkonnasõbralike alternatiivide kasutamise soodustamisele. Lisaks võib tegevustesse olla integreeritud tarbijate motiveerimine (nt positiivsete turundussõnumitega) või nügimine (nt korduskasutusega kaantega topside müük kohapeal, joogi odavam hind oma kaasavõetud korduskasutatava topsiga, plastist ühekorra joogitopside eraldi hind/saab kasutada vaid ilma plastist kaaneta jms). Kui teavitustegevuseks valida näitena neli korda aastas toimuv veebikampaania koos tele- ja raadioreklaamiga, oleks hinnanguline kulu ligikaudu 52 920 eurot käibemaksuta.
- **Õhukesed plastikust kandekottid** – teavitustöö peaks olema korraldatud pideva tegevusena. Peamised koostööpartnerid on riik ja toidupoeketid. Tegevused keskenduvad eelkõige keskkonnasõbralikemate alternatiivide kättesaadavusele poodides ja kodust kaasa võtmisele ning plastikust kandekottide võimalikule korduskasutusele. Eesmärgiks võiks olla korduskasutatavate riidest kandekottide kasutamise normaliseerimine, mis võiks toimuda nt telesaadete ja reklaamkampaaniate

abil. Kui teavitustegevuseks valida näitena kaks korda aastas toimuv 2–4 nädalat kestev veebikampaania, oleks hinnanguline kulu ligikaudu 11 080 eurot käibemaksuta.

- **Tubakatoodete filtrid** - teavitustegevus peaks olema korraldatud 1–2 korda aastas. Teavitustegevuses peab fookus olema tarbitud toodete keskkonnasõbralikul käitlemisel, mitte tubakatoodete tarbimise kahjulikkuse selgitamisel (kuid see on toetav). Vajalik koostöö Tubakatootjate Eesti Assotsiatsiooniga. Tubakatoodete jäätmed prügina tekivad avalikus ruumis sageli põhjusel, et jäätmeid on väga ebamugav prügikastide puudumisel kaasas kanda (määrumine, intensiivne ebameeldiv lõhn, süttimisohut jms), mistõttu on oluline teavitada tarbijaid jäätmete likvideerimisvõimalustest. Lisaks, tubakatoodete jäätmete mahaviskamist ei taunita ühesuguselt kui muud prügistamist ja seepärast tuleks rõhuda ka ühiskondliku normi muutmisele. Sealhulgas peaks teavitustegevus hõlmama infot toote plasti sisalduse kohta (filtrites). Kui aastaseks teavitustegevuseks valida näitena kaks korda toimuv 2–4 nädalat kestev veebikampaania, oleks hinnanguline kulu ligikaudu 11 080 eurot käibemaksuta.
- **Niisutatud pühkepaber** – teavitustegevus peaks olema korraldatud 1–2 korda aastas. Teavitustegevuse fookus peaks olema tootegrupi plastisisalduse esiletoomisel ja võimalike alternatiivide eelistamisel. Tarbijad ei ole sageli teadlikud, et niisutatud pühkepaber sisaldab plasti, mistõttu on selle kasutamisel pikaajaline mõju keskkonnale. Selle tootegrupi puhul on oluline tarbijate informeerimine valdkondlikes, peamisele sihtgrupile suunatud raadio- ja teleasaadetes ning sotsiaalmeedias. Aastas ühekordse veebikampaania maksumus oleks hinnanguliselt ligikaudu 5540 eurot käibemaksuta.
- **Õhupallid** – teavitustegevus peaks olema korraldatud 1–2 korda aastas. Peamised koostööpartnerid teavitamisel peaksid olema vastavalt sihtrühmale, mh koolid ja koolieelsed õppeasutused. Teavitustegevused peaksid olema suunatud nii keskkonnasõbralikumate valikute tegemisele kui ka alternatiivsete võimaluste tutvustamisele. Koolieelsetes õppeasutustes võidak näiteks teha ise alternatiivseid dekoreerimisvahendeid ja sarnaselt muude tootegruppidega võiks ka õhupallide pakendile lisada teavituse toote plastisisaldusest (teavituskleebiste hinnanguline kulu 1000 kleebise kohta (mõõtudega 100 mm x 100 mm) on 234,60 eurot) ning sorteerimise juhised. Teavitustegevusteks ei ole vajalik korraldada avalikku kampaaniat.

8.2.2. Prügi koristamise, edasise veo ja käitlemisega seotud kulude jaotus

Direktiivi alusel on ette nähtud mitme tootegrupi (toidupakendite, pakkide ja pakkematerjalide, joogipakendite, joogitopside, filtriga tubakatoodete ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatavate filtrite, niisutatud pühkepaberi, õhupallide, õhukeste plastikkandekottide) turule toojatele kohustus osaleda sellistest toodetest tekkinud **avaliku ruumi prügi kulude katmises** (sh nii mahavisatud prügi kui ka kitsamas tähenduseks prügistamise tagajärgede koristamise vormis). Vaikimisi eeldusena on need avaliku sektori kulud, mistõttu saab optimaalsemaks lahenduseks olla selliseid tooteid turule toovate ettevõtete rahaline tasu kas kohalikele omavalitsustele, Maanteeametile (riigimaanteed ääred ja maanteedäärsed parklad) ja RMK-le (riigimets ja hallatavad puhkekohad). Sellise süsteemi toimimise eelduseks on kulude arvestamise meetodika ning õigusliku vormi väljatöötamine, st kas tasu arvutamine toimub seaduse alusel n-ö riigi poolt või vaba tahte lepingu vormis pädeva asutuse ja tootjate (sh maaletoojate) vahel. Tootjate makstav avaliku ruumi koristamise kulude osalise katmise tasu peaks olema seotud vastavate toodete turule toomise mahuga ehk sõltuma selliste toodete

turuosast (sarnaselt üldisele laiendatud tootjavastutuse loogikale).

Lisaks võiks järgida sama põhimõtet nagu praegu pakendite puhul, st tuleks määrata teatud turule toodavad koguselised lävendid. Määratud lävenditest allapoole jäävad maaletoojad oleksid tootjavastutuse nimetatud kuludest vabastatud, kuna nende turustatud toodetest tekkiv jäätmekogus on liiga väike võrreldes tekkivate halduskuludega.

Hüljatud lahtise prügi koristamisel teeäärtest ja mujalt kasutatakse siiani palju vabatahtlikke (seda teevad sageli ka inimesed oma kodukandis n-ö individuaalselt), millega ei kaasne otseselt kulu, küll aga edasised veo- ja käitlemiskulud, mis on hinnanguliselt lähedased konteinerites kogutud jäätmete käitlemise kuludega. Kui kasutada sellise lahtise hüljatud prügi koristamisel palgalist tööjõudu, võib kogumise ja käitluskulu koos olla ka suurem kui keskmisena kasutatud 350 eurot tonni kohta, mis on teadaolevatel andmetel ulaladestamise (st siiski üsna kontsentreeritud jäätmekoguste) koristamise kulu.

Uuringu tegemise ajal puudusid täpsed ja usaldusväärsed andmed direktiiviga reguleeritud toodetest tekkinud jäätmete osakaalust avalikesse prügikonteineritesse ja mahutitesse kogutud jäätmest. Seetõttu soovitavad töö autorid esmalt täiendada jäätmete liigitamise korda ja lisada jäätmenimistusse koodid, mis võimaldaksid eraldada nii avalikest prügikonteineritest kui ka keskkonnast kogutud segaolme- ja pakendijäätmest muudest olmejäätmest (nt lisada jäätmeliigid 20 03 08 „Avalikest prügikonteineritest ja mahutitest kogutud jäätmest“; 20 03 09 „Keskkonnast kogutud hüljatud prügi“). Selline andmete kogumine võimaldab saada ülevaate direktiivi alla kuuluvatest toodetest tekkinud jäätmest. Seejärel tuleks alustada tasude jaotamise arutelu seotud osalistega, et täpsustada tasude jaotamise korraldus ja rakendussüsteem. Tasude jaotuse arutelude aluseks pakutakse uuringus eksperdihinnangu põhjal esialgse jaotusena **2/3 KOVdele, 1/6 Maanteeametile ning 1/6 RMK-le**. Tegemist on hinnangulise jaotusega, mis arvestab jäätmete tekkimise eeldatavate kogustega.

Uuringus on esitatud hinnanguliselt kohalike omavalitsuste avalike prügikonteinerite koristamise kuludena 255 000 eurot aastas. Kui see summa võrdsustada eespool pakutud jaotuse järgi 2/3-ga üldkuludest, siis on koristamiskulude kogusumma 384 000 eurot ning nii RMK kui ka Maanteeameti kulud 64 000 eurot. Alternatiivina võib kaaluda koristuskulude jaotusena ka lahendust, milles tootjate makstud summa jaotatakse vaid kohalike omavalitsuste vahel johtuvalt asjaolust, et nii Maanteeameti kui ka RMK jaoks on tegemist siiski üsna tagasihoidlike summadega.

Toidupakendite, pakkide ja pakkematerjalide, joogipakendite, joogitopside ja niisutatud pühkepaberi ning õhukeste plastkandekottide hinnanguline turule toomise kogus on 4000 t/a, millest ligikaudu pool (52%) jõuab avalikkesse kogumissüsteemidesse. Küll aga puuduvad andmed, kui palju turule lastud kogustest jõuab prügina loodusesse, mistõttu ei olnud selliste andmete puudumise tõttu võimalik uuringu käigus kulusid arvutada. Osa sellisest loodusesse jõudnud prügist jääbki sinna, st seda ei koristata, see kas laguneb peenpurdseks plastiks, mattub muu orgaanika ja setete alla või osaliselt liigub edasi vooluveega veekogudesse. Vastavad kogused (ka mitte otseselt keskkonda jõudnud, vaid sealt koristatud jäätmekogused) on võimalik kindlaks määrata, kui lisada jäätmeloendisse (ja -aruandlusesse) eraldi jäätmekood keskkonnast/loodusest koristatud prügi jaoks ja käivitada uue meetmena süsteemne prügistamise kaardistamine.

8.3. FILTRIGA TUBAKA TOODETE JA KOOS TUBAKA TOODETEGA KASUTAMISEKS TURUSTATAVATE FILTRITEGA SEOTUD NÕUETE KULUDE JAOTAMINE

Tubakatoode filtrite keskmine kaal on 0,2 g ning 2019. aasta andmete kohaselt tarbiti Eestis 2019. aastal 1597 miljonit sigaretti aastas. Seega tekib Eestis hinnanguliselt 320 tonni tubakatoode filtrite jäätmeid. Võttes arvesse ka filtritesse kogunevat niiskust, võib hinnanguline kogus olla 325 tonni.

Prantsusmaal 2019. aastal tehtud uuringu kohaselt tarbitakse avalikus ruumis 57,5% kõikidest sigarettidest, millest omakorda 55% jõuab nõuetekohaselt prügikasti ning 45% tänavatele või loodusesse. Võttes Prantsusmaa uuringu tulemused üle Eesti andmetesse, võib hinnanguliselt Eestis avalikesse prügikastidesse jõuda ligi 103 tonni tubakatoode filtreid ning tänavatele või loodusesse 84 tonni. Prügikoristamise keskmine kulu tänavatelt, eriti aga prügi kogumine mujalt keskkonnast, on hinnanguliselt 350 eurot tonni kohta. Seega võib prügina tänavatele ja loodusesse sattunud sigarettide kogumise kulu võib olla **29 400 eurot** (84 x 350).

Kulude katmise põhimõtted ja koristuse korraldus saaks filtriga tubakatoode puhul olla sama nagu toidupakendite puhul. KOV-id, RMK ja Maanteeamet tagaksid vastavalt oma hallataval territooriumil (KOV-d linnades ja asulates, RMK korraldatud puhkealadel, Maanteeamet riigimaanteede ääred ja parklad) tekkiva prügi ehk tubakatoode jäätmete kogumise, veo ja käitlemise korraldamise. Seega kogutakse selliselt tubakatoodest tekkivad jäätmed üldise prügikoristuse toimivas süsteemis.

Eestis on neli ettevõtet, kes toovad filtriga tubakatoodeid maale. Ettevõtete makstav summa võiks jaguneda vastavalt ettevõtete turuosale (turule lastud koguse alusel). Summad makstaks riigi kontole igal aastal. Tasude jaotuse arutelude aluseks pakutakse uuringusekspertdihinnangu põhjal esialgse jaotusena sarnaselt toidupanditega 2/3 KOV-idele, 1/6 Maanteeametile ning 1/6 RMK-le. Tegemist on hinnangulise jaotusega, mis arvestab jäätmete tekkimise eeldatavate kogustega. KOV-idele makstava raha jagamise üheks aluseks võiks olla omavalitsuste rahvaarv. Edasised täpsustused rahastamise skeemis, sh eeltoodud jäätmekäitluse kulude täpsustused, tuleb kokku leppida riigi, omavalitsuste esindajate, RMK, Maanteeameti ning tubakatootjate esindajate vahel.

Avalikest süsteemidest jäätmete kogumise kulu võib pidada võrdseks muude segaolmejäätmete kogumise ja edasise käitlemise kuluga korraldatud jäätmeveo lahenduses, mis on kogumismahuti ruumala alusel esitatud hindadest massi alusel esitatava hinnana ligikaudu 170 eurot tonni kohta. Avalikesse konteineritesse sattuvate sigarettide kogumise aastane kulu on välja toodud järgmise arvutusega: 103 x 170 = 17 510. Avalikesse süsteemidesse visatud prügi koristamise kulud on eeldatavalt samad, mis kaasnevad tänavatelt koristatud prügi koristamise kuludega.

8.4. ÕHUPALLIDEST TEKKINUD PRÜGI KORISTAMISEGA SEOTUD KULUDE JAOTAMINE

Õhupallidest tekkivate jäätmete täpne kogus on teadmata, kuna selliste toodete turule toomise kohta puudub ülevaade. Täpne kogus on võimalik välja selgitada direktiiviga seotud toodetele

eraldi turule laskmise aruandluskohustuse kehtestamise järel. Hinnanguliselt võivad kogused olla suurusjärgus 10 tonni aastas, millest 2/3 kogutakse avalikes konteinerites, kuna õhupalle kasutatakse/jagatakse enam just avalikel üritustel, nagu kontserdid, festivalid, spordivõistlused jms.

Jäätmekäitluskulu avalikes prügikastides kogutud jäätmetele on keskmisena 170 eurot tonni kohta, seega esialgne aastane kulu, mille peaksid katma turule laskjad, on toodud järgmise arvutusega: $6,6 \times 170 = 1122$.

Õhupallide märgatavat esinemist hüljatud jäätmetes pole täheldatud. Seega peaksid koristamiskulud olema seotud samuti lävendiga, millest väiksema koguse turule toomisel on tootja tasust vabastatud. Õhupallidele ei laiene liigiti kogumise kohustus, seega sarnaselt muude direktiivi reguleerimisala mitte-pakenditest jäätmetega kogutakse need segaolmejäätmetena. Õhupalle kasutatakse peamiselt linnades ja asulates avalikel üritustel. looduses. Avalikus ruumis korraldavad ürituste prügikoristuse mõnel juhul küll ürituste korraldajad, üldisena siiski KOV-id avalike prügikonteinerite ja kastide tühjendamise ning jäätmekäitluslepingute alusel. Kulude katmine tuleks jagada maaletoojate vahel vastavalt nende turuosale. Jaotuse süsteem oleks sarnane nagu tubakatoodete puhul rakendataks, kuid kogu summa jagatakse vaid KOV-idele.

8.5. AVALIKESSE KOGUMISSÜSTEEMIDESSE ÄRAVISATUD TOIDUPAKENDITE, PAKKIDE JA PAKKEMATERJALIDE, JOOGIPAKENDITE, JOOGITOPSIDE JA ÕHUKESTE PLASTKANDEKOTTIDE KOGUMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUD

Direktiivi artikli 8 lõike 2b kohaselt peab liikmesriik tagama, et direktiivi lisa E osa I jaos nimetatud toodete tootjad kannavad kulud, mis on seotud avalikesse kogumissüsteemidesse äravisatud asjaomastest toodetest tekkinud jäätmete kogumise, sealhulgas taristu ja selle käitamise ning nende jäätmete edasise veo ja käitlemise kulud.

Kuna jäätmearuandluse infosüsteem vajaliku detailsusega andmeid ei kogu, siis on arvutuste tegemisel aluseks võetud Tallinna linna jäätmekavas 2017–2021 esitatud andmed, mille kohaselt on linn paigaldanud 1439 avalikku prügikasti (siinkohal on mõeldud väiksemaid kogumisanumaid, mis esinevad näiteks bussipeatustes).

Nendes kogutakse keskmiselt umbes 1300 tonni jäätmed, mis omakorda moodustab ligikaudu 1,2% kõigist linnas kogutud segaolmejäätmetest. Eesti keskmisena on see näitaja tõenäoliselt madalam, sest avalikke prügikaste on paljudes linnades võrreldes Tallinnaga vähem, väiksemates kohtades sageli vaid üksikud avalikud prügikastid. Seega on uuringus hinnanguliseks arvutuseks võetud koguseks 1% kõigist segaolmejäätmetest. Keskkonnaagentuuri 2018. aasta jäätmearuande koondi alusel on see kogus vastavalt 3290 tonni. Kui sellest kogusest maha arvestada muude jäätmete (nt ehitus- ja lammutusjäätmed, tootmisjäätmed) kogused, mis on deklareeritud segaolmejäätmetena ning mida on eksperdi hinnangu kohaselt 10%, siis oleks hinnanguline avalikesse prügikastidesse kogutav segaolmejäätmete kogus umbes 3000 tonni aastas.

Sellest kogusest tuleks direktiiviga reguleeritud toodete turule laskjatel katta vastavalt see osa, mille moodustavad direktiivi reguleerimisalasse jäävad plasttooted. Täpseid avalike prügikonteinerite segaolmejäätmete koostise uuringuid pole teada. Üldiste segaolmejäätmete (majapidamistega seotud konteinerite) koostise uuringute tulemused ei ole antud juhul asjakohased, kuivõrd need kajastavad olulises osas jäätmefraktsioone, mis avalikesse prügikonteineritesse olulisel määral ei satu (aia-pargijäätmed, kodumasinad, rõivad jms). Küll aga on seal palju rohkem direktiivi reguleerimisalasse kuuluvatest toodetest tekkinud jäätmeid (toidukarbid, joogitopsid, aga ka muud pakendid). Direktiiviga seotud plasttoodetest tekkinud jäätmete osakaal on hinnanguliselt 50% sellises kogumissüsteemis kogutust, seega ligikaudu 1500 tonni aastas.

Avalike prügikonteinerite tühjendamise ja edasise jäätmekäitlusega seotud kulu võib võrdsustada muude segaolmejäätmete käitluse kuludega, mis on keskmiselt 170 eurot tonni kohta. Seega oleks avalike prügikonteinerite direktiiviga seotud pakendijäätmete kogukulu järgmine: $1500 \times 170 = 255\,000$.

Uuringu tegijad on leidnud, et kõnealuste jäätmete (direktiivi lisa E osa I jagu) kogumist, edasist vedu ja käitlemist peaksid korraldama TKO-d. Ka pakendijäätmete, mida ei tagastata pakendikogumise süsteemi, vaid kogutakse muudesse avalikesse segaolmejäätmete konteineritesse (nt parkides, tänavatel jm), mille on paigaldanud KOV-id ja Maanteeamet, käitlemise kulude eest peaksid maksma osaliselt selliste toodete maaletoojad, kes omakorda on valdavalt olulises osas oma kohustusi üle andnud TKO-dele. Seega toimuks ka avalikes süsteemides segaolmejäätmete kogumise kulude katmine TKO-de kaudu.

8.6. PLASTIST KALAPÜÜGIVAHENDITEST TEKKINUD PRÜGI KORISTAMINE NING SELLE EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUD

Plastist kalapüügivahendid üldjuhul avalikesse kogumissüsteemidesse ei jõua. Nende kogumise ja käitlemise korraldamist peaks seetõttu vaatlema avalikest süsteemidest eraldi.

Jäätmearuandluse tähenduses tuleks plasti sisaldavad kalapüügivahendid (võrgud, mõrrad jms) deklareerida jäätmekoodiga 02 01 04 ehk plastijäätmed (välja arvatud pakendid), kuid jäätmearuandlusesüsteemi (edaspidi *JATS*) andmetel selle jäätmekoodiga kalavõrkude kogumist ja edasist käitlust 2018. aastal näidatud ei ole. Küll on jäätmekäitlejate, sh suuremate prügilate andmetel Keskkonnainspeksioon (edaspidi *KKI*) segaolmejäätmetena üle andnud 2018. aastal ligikaudu 15 tonni kalavõrke. Eelkõige on need n-ö ebaseaduslikud või hüljatud võrgud, mida *KKI* on valdavalt rannikumerest või Peipsi järvest kokku kogunud. Kalapüüniste kaal on prügilatele üleandmisel näidatud koos veetaimestikuga, seega on tegelik võrkude kogus reaalsuses väiksem.

Seega ei ole *JATS*-i andmete alusel võimalik tuvastada kalavõrkude täpsemaid tekkekoguseid, need vajavad edasises arutelus täpsustamist, mistõttu tasuks kaaluda jäätmeloendi täiendamist nii, et plastist kalapüügivahenditele lisatakse eraldi jäätmeliik, lisaks praegu jäätmeloendis olevale jäätmeliigile „02 01 04 Plastijäätmed (välja arvatud pakendid)“ ning loobuda selliste jäätmete liigitamisest olmejäätmeteks. On võimalik, et tööstusliku kalapüügiga tegelevad kalurid ja ettevõtted on jäätmeteks muutunud kalapüüniseid oma territooriumil või hoonetes pikema aja jooksul ka ladustanud või on neid üle antud varasematel aastatel ehk selline jäätmete ei ole stabiilne.

Direktiivi artikkel 8 näeb ette plastist kalapüügivahenditele EPR-i põhimõtte rakendamist, lisaks sätestab direktiiv, et merepiiri omavad liikmesriigid kehtestavad kalapüügivahendite jäätmetele ka ringlussevõtu sihtarvu. Seega on otstarbekas lisada plastist kalapüügivahendid (võrgud, mõrrad) JäätS probleemtoodete nimekirja ja reguleerida nende kogumine ja käitlemine sarnaselt näiteks põllumajandusplastide jäätmetega. Täpne kogumise korraldamise väljatöötamine eeldab arutelusid tootjatega.

Sellisel juhul toimuks jäätmeteks muutunud kalapüügivahendite kogumine otse tööstusliku kalapüügiga tegelevates sadamates, lisaks mere ja Peipsi järve ning Lämmi- ja Võrtsjärvega piirnevate KOV-ide jäätmejaamades, et luua võimalus ka hobikalastajatele, kes võrke jäätmetena ära anda soovivad. Sadamates kogumine võib toimuda ka n-ö tellimuse alusel, st selleks puhuks tellitud konteineritega.

Sellisest kogumisvõrgustikust alates lähevad jäätmed tootjate vastutusele, st tootjad maksavad nimetatud jäätmete koristamisega seonduvad kulud. Ühtlasi otsivad tootjad selliste jäätmete taaskasutajad või ringlusse võtjad ning kui materjalil on positiivset väärtust, on võimalik osa kulusid tasa teha. Kapronist kalavõrke on varem võetud ka ringlusse, kuid sellise lahenduse kulud on hetkel üldiste plastijäätmetega seotud probleemide taustal ebaselged. Seetõttu saab käitluskuludena arutamisel käsitleda transpordi ja prügilas ladestamisega seotud kulusid, mis on hinnanguliselt 100 eurot tonni kohta. Kulude jaotuse aluseks võiks olla kauba mass, mis tootjad turule lasevad.

Kalavõrkusid kogutakse eeldusena üsna kontsentreeritult, vähemalt tööstuslikke kalavõrke, mistõttu on nende otsesed kogumiskulud madalamad (hinnanguliselt 100 eurot tonni kohta, sõltudes edaspidi ka saastetasude võimalikest muudatustest), erinevalt näiteks suure hulga avalike konteinerite tühjendamisest, milles on jäätmete kogumise kulu logistikaelemendi tõttu märgatavalt kõrgem.

8.7. ANDMETE KOGUMISE JA ARUANDLUSEGA SEOTUD KULUD

8.7.1. Filtriga tubakatoodete ja koos tubakatoodetega kasutamiseks turustatavate filtrite andmete kogumise ja aruandlusega seotud kulud.

Tubakatoodetest tekkivate jäätmete kogumine, vedu ja käitlemine toimub teenuslepingute alusel koos muude segaolmejäätmetega. EPR-i põhimõtte rakendamisel on oluline teada nii turuosalisi kui ka iga turuosalise turule toodud filtriga tubakatoodete kogust, mille alusel saab arvutada turuosad. Kuivõrd tubakaaktsiisiga seoses on sellised andmed olemas MTA-l, peaks olema esimene eelistus kasutada EPR-iga seotud kohustuste määramisel just neid andmeid. Kui MTA andmete kasutamine ei ole võimalik, on alternatiiviks toodete lisamine probleemtoodete registrisse (edaspidi *PROTO*).

8.7.2. Õhupallide ja niisutatud pühkepaberist tekkinud jäätmete andmete kogumise ja aruandlusega seotud kulud.

Õhupallide ja niisutatud pühkepaberi puhul ei ole tootjavastutusega seotud ülesannete lahendamine eraldi TKO kaudu majanduslikult põhjendatud, õigusliku lahendusena võiks see toimuda ka mõne teise TKO kaudu (ka PakS-i alusel toimiva TKO). EPR-i põhimõtte

rakendamine eeldab siiski tootjate ja turule lastud toodete koguste registreerimist, mille alusel määratakse ka avaliku kogumisvõrgustiku ja prügina keskkonda sattunud jäätmete koristuskulude osaline katmine.

Sarnaselt PakS-i sätetega on põhjendatud ka teatud lävendite seadmine, millest väiksemate turule lastud koguste korral sellised registreerimise ja kulude katmises osalemise kohustused ei kehti (nt PakS-is on see 100 kg plastpakendit aastas). Tootjavastutuse ja sellega seotud deklareerimise nõudest võiks olla vabastatud need maaletoojad, kelle aastased kogused on sellisest lävendist väiksemad.

Õhupallid ja niisutatud pühkepaberid tuleks registreerida nagu muud probleemtooted JäätS-is, st koos tootjate ja toodete registreerimise kohustusega PROTO-s. Samas on õiguslikuks võimaluseks ka pädeva asutuse ja vastavate turuosaliste vahel sõlmitud vaba tahte leping, mille sõlmimisel võib kaaluda aruandlusega seotud nõuete leevendusi, nt turule laskmise aruandluse esitamine igal kolmandal aastal vms. Kuivõrd vaba tahte lepingu sõlmimine saab tavapäraselt toimuda mõne olulise tootjate ühendusega, kes selliseid tooteid turule toob, tuleb hinnata ka lepinguga seotud tootjate turuosa ja soovitatavalt ette näha tingimused, et lepinguga seotud tootjad tegelevad lepingust väljapoole jäävate tootjate (sh maaletoojate) veenmisega, et need samuti lepinguga ühineksid.

IV. Valikute mõjud

9. Mitteregulatiivsete ja regulatiivsete valikute mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus

9.1. TARBIMISE VÄHENDAMISE MEETMEPAKETIDIDE MÕJUD

9.1.1. Meetmepaketi nr 1 eeldatavad mõjud (korduskasutatavate lahenduste edendamise):

- **majandusele:** pakutud meetmepaketil on pigem neutraalne või väheoluline mõju majandusele, sh ettevõtlustegevusele tervikuna. Uuringud tõestavad, et pakendi tasu eraldi näitamine hinnasildil, hinnasoodustuste rakendamine või oma karbiga toidu ostmise võimaldamine ei too kaasa olulist mõju müüginumbritele. Hinnasoodustus oma joogitopsi või karbiga ostmisel võib omada esialgu lühiajalist mõju ettevõtete tuludele, juhul kui soodustus kehtestatakse olemasolevalt hinnalt, kuid aja jooksul peaks turg olukorra stabiliseerima (võimalik, et ka toote hinnatõusu arvelt);
- **ettevõtete kuludele:** korduskasutatavate lahenduste kasutamise võimaldamine ei too kaasa olulist mõju ettevõtete kuludele. Mõningal määral võivad ettevõtted hakata esialgu enam panustama korduskasutatavate toodete kasutuselevõtu arendamisesse (st mõningaid arendus- ja rakenduskulusid) ja uute toodete varumisse, kuid see jääb pigem lühiajaliseks. Eeldatavalt kasvab turul korduskasutatavate toodete pakkumine, mistõttu hakkavad ka nende hinnad mõne aja pärast langema;
- **riigi ja ettevõtete halduskoormusele:** lahenduspaketi mõju riigi ja ettevõtete halduskoormusele on pigem väheoluline, kuna korduskasutatavate lahenduste kasutamise soodustamine ei sunni ettevõtteid täitma lisakohustusi aruandluses. Kuigi riigi seisukohast on vajalik mõningane järelevalve, eelkõige seoses korduskasutatavate alternatiivide pakkumise tagamisega, jääb see võrreldes muude meetmete korral nõutava järelevalve koormusega pigem minimaalseks;

- **riigi kuludele ja tuludele:** lahenduspakett mõjutab oluliselt riigi kulusid. Kuna korduskasutatavate lahenduste soodustamise tegevusi viivad ellu pigem ettevõtted, on riigi kuludeks eelkõige esmase meetmepaketi väljatöötamine ja plaste asendavate lahenduste väljatöötamise toetamine. Paketi rakendamine ei too riigile olulist lisatulu;
- **loodus- ja elukeskkonnale:** pakutud lahendustel on oluline positiivne mõju loodus- ja elukeskkonnale, kuna võimaldavad tarbijatel kasutada rohkem korduskasutatavaid lahendusi ning loodusesse satub seetõttu vähem ühekordseid plasttooteid;
- **sotsiaalne mõju:** lahenduspaketil on oluline sotsiaalne mõju, kuna lahendused võimaldavad muuta tarbija käitumist pikaajaliselt. See omakorda aitab kaasa elanikkonna eri gruppide, sh laste ja noorte tarbimisharjumiste kujundamisele. Järjest kasvav korduskasutatavate alternatiivide kasutamine mõjutab sotsiaalseid ja ühiskondlikke norme soovitud suunas. Samas on oht, et nimetatud meetmed ei ole piisavad muutuste juhtimiseks ning seadusandjal ei ole häid hoobasid tarbimise vähendamise eesmärgi saavutamiseks.

9.1.2. Meetmepaketi nr 2 eeldatavad mõjud (ringlussevõtu edendamine):

- **majandusele:** lahenduspakett mõjutab majandust pigem oluliselt, kuna motiveerib ettevõtteid selliste materjalide kasutamise suunas liikuma ehk toetab ettevõtlusinnovatsiooni, mis on majanduse kui terviku arengu seisukohast oluline. Samas võivad sellised arendustegevused olla aeganõudvad, mistõttu võivad teatud ajal ettevõtete müüginumbrid langeda, kui alternatiivid puuduvad või on kallid. Selle vältimiseks on oluline, et ettevõtetele jääks piisavalt pikk üleminekuaj;
- **ettevõtete kuludele:** lahenduspakett mõjutab ettevõtete kulusid samuti oluliselt, nõudes ettevõtelt oluliselt suuremat panustamist toote- ja tehnoloogiaarendusse võrreldes eelmise lahenduspaketiga. Materjalisisalduse nõuded seavad ettevõtetele tingimused teatud toodetele, mille väljavahetamine võib osutuda kulukaks. Samas on selle leevendamiseks lisatud paketti selliste lahenduste väljatöötamise riiklik toetamine, mis võib sisaldada nii plaste asendavate materjalide väljatöötamist kui uute kergesti ringlusse võetavate materjalide arendamist ning aitaks katta kulusid;
- **riigi ja ettevõtete halduskoormusele:** paketi mõju riigi ja ettevõtete halduskoormusele on samuti oluline, kuna seatud nõuded vajavad aruandlus-, järelevalve- ja (eeldatavalt ka) menetlustoiminguid. Lisaks eeldavad sellised meetmed ringlussevõtu toimingute täpset standardiseerimist, mis võib olla kohati keeruline, kuna oluline osa plastijäätmete ringlussevõttust on seni toimunud väljaspool Eestit, sh kolmandates riikides;
- **riigi kuludele ja tuludele:** lahenduspaketil on pigem oluline mõju ka riigi kuludele ja tuludele. Täpsed nõuded materjalisisaldusele nõuavad riigilt tugevat järelevalvet ja vajaduse korral trahvimeetmete rakendamist. Samas riigi tulusid see lahenduspakett tõenäoliselt ei mõjuta;
- **loodus- ja elukeskkonnale:** lahenduspakett mõjutaks väga oluliselt loodus- ja elukeskkonda, kuna meetmete rakendamise tulemusena paraneb oluliselt ringlussevõtt, mis tähendab, et loodusesse satub kahjulikke materjale vähem;
- **sotsiaalne mõju:** lahendustepaketi sotsiaalne mõju on pigem neutraalne, kuna tarbijatele ei jää olulist võimalust enda eelistusi väljendada või teadlikult muuta, vaid valikud tehakse nende eest uute toodete turule laskmisega.

9.1.3. Meetmepaketi nr 3 eeldatavad mõjud (maksude ja keeldude rakendamine):

- **majandusele:** lahenduspaketil on väga oluline mõju majandusele, sh ettevõtlustegevusele, mõjutades ettevõtete müügitulu juhul, kui alternatiivide kasutuselevõtt on pärsitud. Samuti võib suureneda toote hind lõpptarbija jaoks, mis samuti võib mõjutada ettevõtete käivet. Lisaks piirab selline lahendus ka ettevõtete tegutsemisvabadust, kuna toodete hankimine võib osutuda keerulisemaks ja ettevõtteid saavad tegutseda etteantud raamide piires, nt lähtudes kehtestatud keelust, mis võib takistada teatud valikute tegemist;
- **ettevõtete kuludele:** lahenduspakett toob kaasa väga olulise mõju ka ettevõtete kuludele, kuna maksu kehtestamisel ja turule laskmise keelu seadmisel tuleb ettevõtetel kohaneda suurenenud maksukoormusega või kohandada ärimudelid ümber vastavalt tekkinud olukorrale, mis võib kaasa tuua toote- ja tehnoloogia arenduskulusid, samuti uute lahenduste rakendamise- ja väljatöötamiskulusid. Samuti võib teavituspõhiste elluviimise osutuda ettevõtetele kuluks sõltuvalt teavitustegevuste sisust ja mahust;
- **riigi ja ettevõtete halduskoormusele:** pakett on olulise mõjuga riigi halduskoormusele, kuna tuleb välja töötada maksu ja keeldude kehtestamise õiguslik raamistik ning rakendamisega seotud hilisemad järelevalve- ja (eeldatavad) menetlustoimingud. Ettevõtetele lahenduspakett suurt halduskoormust kaasa ei too;
- **riigi kuludele ja tuludele:** plasttoodetele maksu kehtestamisel oleks mõju ka riigi tuludele, sest ühelt poolt tooks maksu kehtestamine täiendava tulu, kuid teiselt poolt võib keelu rakendamine tulu vähendada (keeldu rakendades muutub alternatiivse toote hind tarbija jaoks suure tõenäosusega kallimaks, mistõttu võib nende tarbimine väheneda). Tulu täpset suurust ei ole võimalik välja tuua, kuna see sõltub nii toodete kogustest kui maksu ja keelu kehtestamise viisidest (kas tootegrupi, valdkonna, vms põhjal kehtestatud maks). Lisaks oleks selliste meetmete rakendamine riigile ka kuluallikaks, kuna reeglite järgimine nõuab järelevalve- ja menetlustoiminguid, mis on ressursimahukad;
- **loodus- ja elukeskkonnale:** lahenduspaketi mõju loodus- ja elukeskkonnale on väga oluline. Paketi rakendamine võimaldab võrdlemisi kiirelt saavutada tarbimise vähendamise, kuna nii plasttoodete maks kui turule laskmise keeld motiveerivad tootjaid kiirelt reageerima. Paketi tulemusena väheneb loodusesse, sh merre sattuvate plasttoodete hulk;
- **sotsiaalne mõju:** pakett sisaldab olulise osana tarbijate teavitamist ja nende käitumisharjumuste suunamist kampaaniate, teavituspõhiste vms kaudu. Sellisel meetmel on oluline sotsiaalne mõju, kuna aitab parandada tarbijate teadlikkust nii konkreetselt keskkonnahoidliku käitumise suurendamiseks kui üldisemalt sotsiaalsete normide kujundamiseks. Selliseid tegevusi peaksid osalised ühiselt välja töötama ja ka koordineerima. Võib samuti lisada, et teadlikum tarbija mõjutab ka ettevõtteid tootearenduses valikuid tegema.

9.1.4. Meetmepaketi nr 4 eeldatavad mõjud (meetmepakettide 1-3 kombineeritud meetmed):

- **majandusele:** paketil on väheoluline mõju majandusele. Lõpptarbijale pakendi tasu näitamisel on pigem neutraalne mõju majandusele, kuna varasemad uuringud tõestavad,

et selline meede üldisi müüginumbreid ei mõjuta. Tarbijate teavitamine ja oma karbi või joogitopsiga toote ostmise võimaldamine avaldavad pigem väheolulist mõju majandusele, kuna ei nõua ettevõtetelt suuri arendusplaane ega ärimudelite põhjalikku ümberkohandamist;

- **ettevõtete kuludele:** paketil on pigem oluline mõju ettevõtete kuludele, kuna eri meetmed nõuavad ettevõtetelt siiski arenduskulusid, samuti on kulukas uute süsteemide väljatöötamine ja rakendamine;
- **riigi ja ettevõtete halduskoormusele:** lahenduspaketil on oluline mõju riigi ja ettevõtete halduskoormusele, kuna eri meetmetega tekib riigile nii reguleerimise ja järelevalve kohustused kui ka ettevõtjatele väljatöötamis- ja rakenduskoormus koos aruandekoormusega;
- **riigi kuludele ja tuludele:** lahenduspakett toob kaasa olulise mõju riigi kuludele, kuna väljatöötatavad reeglid ja nende rakendamise järelevalve ning tarbijate teavituskavade väljatöötamine võivad olla ressursimahukad. Samuti on riigi jaoks kuludeks ettevõtete ja TA koostöö toetamine, mis on samas pigem vältimatu selliste eesmärkide saavutamiseks. Mõju riigi tuludele on selle lahenduspaketi korral pigem väheoluline, kuna ükski rakendatav meede ei too kaasa olulist tulu;
- **loodus- ja elukeskkonnale:** selle paketi olulisim mõju on loodus- ja elukeskkonnale. Ühelt poolt soodustavad lõpptarbijale pakendi tasu nähtavaks tegemine ja tarbija õigus kaupluses enda anumaga toidu ja joogi ostmine ühekordsete plasttoodete tarbimise vähendamist ja korduskasutatavate lahenduste eelistamist. Teiselt poolt toetab plaste asendavate lahenduste väljatöötamise riiklik toetamine uute alternatiivsete toodete kasutuselevõttu ja motiveerib ettevõtteid tootarendusega tegelema;
- **sotsiaalne mõju:** paketi sotsiaalne mõju on samuti pigem oluline, kuna tarbijate teavitamise ja oma karbi/topsiga toodete ostmise võimaldamine soodustavad tarbijate käitumisharjumiste kujundamist ja teadlikumate valikute tegemist. Seeläbi on võimalik pikaajaliselt kujundada klientide tarbimisharjumisi keskkonnahoidliku käitumise suunas.

9.2. TEADLIKKUSE SUURENDAMISEGA KAASNEVATE KULUDEGA SEONDUVAD MÕJUD

Teadlikkuse suurendamisega seotud kulude arvestamisel tuleb lähtuda toodete müügiimahtudest, edasimüüjate hulgast ning arvesse tuleb võtta ka tootjavastutusega seotud kulutusi avalikesse konteineritesse ära visatud jäätmete kogumisele ja käitlemisele, prügi koristamisele avalikus ruumis ning tootjavastutusega seotud aruandlusele. Kulude jaotuse määramisel osaliste vahel on mõistlik läheneda iga tootegrupi puhul eraldi. Tubakatoodete puhul on soovitatud võtta jaotusel aluseks maaletoojate turuosa ehk kes toovad turule rohkem, need maksavad ka proportsionaalselt rohkem. Teiste tootegruppide puhul on soovitatud tugineda jaotusele koguste põhjal (nt jagada kaheks grupiks – suuremad ja keskmised maaletoojad). Samuti võiks nende puhul kasutada miinimumkoguste ehk lävendi põhimõtet, kus teatud kogusest väiksema koguse turule toomine aastas vabastaks ettevõtte tootjavastutuses ka teadlikkuse suurendamise kulude katmisest.

Teadlikkuse suurendamise kulude jaotus sõltub sellest, milliseid tegevusi plaanitakse (sh vorm, kestus, sihtgrupid, kaasatavad institutsioonid jms). Näiteks reklaamibüroo Vaikus OÜ kodulehel on toodud reklaamikampaaniateks järgmised võimalused (koos hindadega): a)

laiadele massidele suunatud kampaania (sihtrühm: kõik Eesti elanikud, kanalid: TV, internet ja raadio, kus reklaame eetris 516 korda ja 80 000 kontakti internetis) näidishinnaga 13 230 eurot käibemaksuta; b) spetsiifilise toote kampaania (sihtrühm: põhitarbija, kanalid: veebipõhine kampaania, kus sihitud veebilehtedel kuvatakse reklaami kuni üks kuu) näidishinnaga 5 540 eurot käibemaksuta; c) lokaalne kampaania (sihtrühm: kindla piirkonna inimesed, kanalid: veebipõhine kampaania, print, välimeedia ja otsepost, kus 2 250 000 näitamist internetis, 1 ajalehereklaam, 1 välimeediapost ja 10 000 reklaamlehte) näidishinnaga 4 408 eurot käibemaksuta. Kulude võrdluses tootegrupiti võiks tugineda tootegruppidest tekkiva plastijäätmete kogustele. See tähendab, et suhteliselt rohkem võiks kulutada teadlikkuse suurendamisele nendest tootegruppidest, mida on koguseliselt turule rohkem toodud.

Mõju ettevõtetele: teadlikkuse suurendamise kohustus toob ettevõtetele kaasa kulude kasvu sõltuvalt valitud teavitustegevuste mahust ja sisust. Samas ei ole kulude kasv nii suur, et avaldaks mõju majandusele.

Mõju riigile: suureneb halduskoormus, kuna riik peab tegelema kulude katmise täpse metoodika väljatöötamisega, teavituskavade ja -strateegia koostamisega. Sealhulgas tuleb korraldada nende elluviimist. Toob teatava koormuse kaasa ka ettevõtetele, kes panustavad lahenduste väljatöötamise. Kuna teavitustööd teevad ettevõtted, ei mõjuta see meede riigi tulusid ega kulusid.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: teavitustööl on oluline mõju loodus- ja elukeskkonnale eeldusel, et teavitustegevused on tõhusad. Sh avaldub mõju sotsiaalvaldkonnale. Mõju avaldub eelkõige teadlikkuse kasvu kaudu ja see aitab muuta käitumisnorme..

9.3. TOIDUPAKENDITE, PAKKIDE JA PAKKEMATERJALIDE PRÜGI KORISTAMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUDE MÕJU OSALISTELE

Mõju ettevõtetele: toidupakendite, pakkide ja pakkematerjalide prügi koristamisega seotud kulud ei muuda märkimisväärselt ettevõtete käivet. Seda ka juhul, kui peaks toimuma toodete mõningane hinnatõus. Samas võib hinnatõus lühiajaliselt mõjutada pakendatud toodete tarbimise vähenemist. Selliste toodete koristamisest tekkinud kulude katmist on võimalik korraldada TKO-de kaudu, sel juhul oleksid need kulud eraldi komponendiks TKO teenustasudes. Ettevõtetele lisandub aruandluskulu turule lastavate pakendite koguste deklareerimisest, kuid mis on seejuures pigem madal.

Mõju riigile: võib oluliselt mõjutada halduskoormust. Eelkõige suurendab halduskoormust kulude jaotuse arvutamine ja tasude jaotamine kohaliku omavalitsuse, Maanteeameti ja RMK vahel ning järelevalve korraldamine. Ka järelevalve tegijate koormus suureneb, kui teatud ettevõtetele tehakse erand kulude katmisel (nt kulude katmise vabastuse puhul ettevõtetele, kes lasevad turule väiksemas koguses direktiivi rakendusalasasse kuuluvaid tooteid), sest sellise erandiga ettevõtted tuleb esmalt välja selgitada. Ajutise tarbimise vähenemisega võivad lühiajaliselt väheneda riigi maksutulud. Samas suurenevad järelevalve kulud.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõju pigem väheoluline, kuna nimetatud toodete elütsükkel ei muutu ja samade toodete kasutamisel võib muutuda ainult toote hind. Toodete hinnatõusu korral satub eeldatavalt nende tootegruppide jäätmeid lühiajaliselt loodusesse mõnevõrra vähem.

Mõju tarbijatele: mõnevõrra võivad pakendatud toodetehinnad tõusta ning selliste kaupade tarbimine sõltubki eelkõige hinnatõusu suuruselt. Eeldatavalt pikemas perspektiivis selline hinnatõus tarbimist ei mõjuta.

9.4. JOOGIPAKENDITE PRÜGI KORISTAMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUDE MÕJU OSALISTELE

Mõju ettevõtetele: joogipakendite prügi koristamisega seotud kulud ei too kaasa märkimisväärset muutust ettevõtete käibe. Seda ka juhul, kui peaks toimuma toodete mõningane hinnatõus. Muudatus võib kaasa tuua tooteinnovatsiooni (tootmisliinide muutus, aga ka muutused pakendite ja toote säilivuse osas), mis omakorda suurendab ettevõtete kulusid. Vähesel määral võivad tõusta kulud seoses aruandluskohustusega, kuid need on pigem madalad. Andmete esitamise kaasknev halduskoormus on pigem madal.

Mõju riigile: mõju riigi halduskoormusele on pigem vähene. Riigi järelevalve koormus on pigem väike (eeldatavalt on valdav osa joogipakendite turule toojatest koguste alusel kulude katmise kohuslased). Muu halduskoormus seondub eelkõige tasu kogumise ja jaotamise ning andmebaasi haldamisega.

Mõju riigi kuludele ja tuludele: mõju on pigem väike. Ajutiselt võib väheneda maksulaekumine, kuna pakendatud jooke võidakse osta mõnevõrra vähem. Järelevalvekulud on pigem madalad. Menetluskulud on osaliselt sõltuvuses järelevalve tõhususest ja vajadusest.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõju pigem väheoluline. Eeldatavalt satub joogipakendeid keskkonda mõnevõrra vähem, kuna toote hinna tõstmisel võib eeldada mõningast tarbimise langust, mis võib osutada siiski lühiajaliseks.

Mõju tarbijatele: toote hind tarbijale võib mõnevõrra tõusta ning sellise kauba tarbimine sõltubki eelkõige hinnatõusu suuruselt ja alternatiivsete toodete olemasolust kauplustes. Eeldatavalt pikemas perspektiivis selline hinnatõus tarbimist ei mõjuta.

9.5. JOOGITOPSIDE PRÜGI KORISTAMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUDE MÕJU OSALISTELE

Mõju ettevõtetele: prügi koristamisega seotud kulud ei too kaasa märkimisväärset muutust ettevõtte käibe. Seda ka juhul, kui peaks toimuma toodete mõningane hinnatõus. Muudatus võib kaasa tuua ettevõtetes toote- ja teenusearenduse. Võib enim mõjutada tanklaid ja kiirtoidukohti, kust müüvad joogitopsid olulises osas loodusesse satuvad. Eeldatavasti ettevõtete käibe märkimisväärset mõju ei avaldu. Lahendus ei mõjuta märkimisväärselt ettevõtete muude kulutuste kasvu lühikeses perspektiivis. Tekivad vähesed aruandluskulud (deklareerimine). Halduskoormus ettevõtetele pigem väike, kuid mõningane koormus võib tekkida seoses joogitopside eraldi deklareerimisega (praegu üldise müügipakendi osa).

Mõju riigile: halduskoormus pigem madal. Riigi ülesanne selle lahenduse puhul on kulude jaotuse arvutamine ettevõtetele, saadud tasude jaotuse arvutamine kohalikele omavalitsustele, Maanteeametile ning RMK-le ja järelevalve korraldamine. Lahenduse rakenduse väljatöötamise koormus on pigem väike. Järelevalve koormus võib alguses olla siiski

arvestatav, hiljem väiksem. Mõju riigi kuludele ja tuludele on pigem väheoluline. Maksulaekumistele lahendus märkimisväärset mõju ei avalda, kuna toote tarbimine ei vähene. Järelevalvekulud on pigem madalad, eriti alates teisest aastast. Menetluskulud on osaliselt sõltuvuses järelevalve tõhususest ja vajadusest.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: kuna prügi koristamisega seotud kulud müüginumbreid ei mõjuta, siis satub loodusesse joogitopse sama palju kui seni. Olukord võib muutuda, kui kasutusele võetakse korduskasutatavad alternatiivid. Kui muid meetmeid joogitopside tarbimise vähendamiseks ei rakendata, siis tarbijate ostuharjumused ei muutu. Mõningane võimalik toote hinnatõus sellele mõju ei avalda.

9.6. ÕHUKESTEST PLASTKANDEKOTTIDEST TEKINUD PRÜGI KORISTAMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUDE MÕJU OSALISTELE

Mõju ettevõtetele: prügi koristamisega seotud kulud ei too kaasa ettevõtete käibe märkimisväärset muutust. Seda ka siis, kui kilekottidele määratakse miinimumhind või tõstetakse kilekottide hinda miinimumsumma võrra (nt 5 senti). Kotte küll ostetakse vähem, kuid kottide ostmisest saamata tulu kompenseerib kottide võimalik hinnatõus. Hinnatõus võib mõjutada ettevõteteid korduskasutatavaid alternatiive pakkuma. Lahenduse rakendumisel tekivad ettevõtetele eelkõige mõningad aruandluskulud (deklareerimine). Arenduskulusid üldjuhul ei teki, kuna eeldatavalt kasutatakse juba väljatöötatud lahendusi (nt paberkotid, mitteplastist võrgud jms). Küll aga võivad kaasnedä lisakulud tarbijate informeerimiseks ja suunamiseks võimaluse korral keskkonnasõbralikumaid tooteid kasutama. Mõningane halduskoormus tekib ettevõtetal seoses kilekottide deklareerimisega.

Mõju riigile: eeldatavalt ei kaasne halduskoormuse märgatavat kasvu. Riigi ülesanne selle lahenduse puhul on kulude jaotuse arvutamine ettevõtetele, saadud tasude jaotuse arvutamine kohalikele omavalitsustele, Maanteeametile ja RMK-le ning järelevalve korraldamine. Lahenduse rakenduse väljatöötamise koormus on pigem väike. Järelevalve koormus võib alguses olla võrreldav pakendite järelevalve koormusega (ehk arvestatav). Mõju riigi kuludele ja tuludele on oluline. Maksulaekumistele lahendus märkimisväärset mõju ei avalda, kuna ettevõtete käibe on mõju väike. Järelevalvekulud võivad olla olulised, kuna palju võib olla selliseid ettevõtjaid, kes võivad deklareerida turule toodud koguseid alla lävendi, et kohustustest vabaneda. Menetluskulud on osaliselt sõltuvuses järelevalve tõhususest ja vajadusest.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõju on oluline. Eeldusel, et kilekotte tarbitakse mõnevõrra vähem, väheneb ka keskkonda sattuvate kilekottide hulk. Samas ei ole muutus tõenäoliselt väga suur. Alternatiivsete võimaluste kasvades võib aga keskkonda sattuvate kilekottide hulk kahaneda olulisel määral.

Sotsiaalne mõju: mõju on oluline. Võimalik hinnatõus ja/või alternatiivide pakkumine võib vähendada plastikust kandekottide tarbimist. Võib suurendada kottide korduskasutus ning alternatiivide tarbimine (nt paberkottide ostmise jms).

9.7. NIISUTATUD PÜHKEPABERI KASUTAMISEL TEKKINUD PRÜGI KORISTAMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUDE MÕJU OSALISTELE

Mõju ettevõtetele: eeldatavalt ettevõtete käibe mõju ei avaldu, kui sellega ei kaasne toodete hinnatõus. Turule laskjatele tekib mõningane aruandluskulu (koguste deklareerimine) ning nende halduskoormus seondub eelkõige koguste deklareerimisega.

Mõju riigile: järelevalve koormus sõltub eelkõige tootegrupi maaletoojate arvust ning koguste suuruselt (kas ületavad kohustuse lävendit). Eeldatavalt ei ole see siiski suur, kuna tootegrupi turule laskvate ettevõtete arv on piiratud. Mõju riigi tuludele ja kuludele on pigem vähene. Maksulaekumisi lahendus olulisel määral ei mõjuta. Riigi järelevalve- ja menetluskulud jäävad pigem väikeseks.

Sotsiaalne mõju: lahendus ei vähenda ega suurenda tõenäoliselt keskkonda sattuva pühkepaberite kogust, kuna tarbimine märkimisväärselt ei muutu. Seda ka juhul, kui see toob kaasa minimaalse hinnatõusu. Eeldatavalt ei ole selle tootegrupi tarbija nii hinnatundlik, et see tarbimisharjumusi mõjutaks.

9.8. FILTRIGA TUBAKATOODETELE JA TUBAKATOODETE KASUTAMISEKS TURUSTATAVATELE FILTRITELE RAKENDUVATE NÕUETE KULUDE JAOTAMISEGA SEOTUD MÕJUD

Mõju ettevõtetele: kui lahendusega kaasneb toodete märkimisväärne hinnatõus, võib see kaasa tuua müüginumbrite languse. Samas ei tekitaks pakutud lahendus ettevõtetele muid lisakulusid. Samuti puuduvad selle lahenduse puhul aruandluskulud, kuna uuringu teostajad eeldavad, et varem deklareeritud koguseid Maksu- ja Tolliametile (edaspidi *MTA*) kasutatakse ka selles aruandluses, seega ettevõtetele halduskoormus *MTA* andmete kasutamise korral ei suureneks.

Mõju riigile: halduskoormusele on mõju väheoluline. Riigi halduskoormus seondub eelkõige andmete hankimise, tasude kogumise ja jaotamisega. Samuti on lahenduse mõju riigi kuludele ja tuludele väheoluline, kuna maksulaekumine märkimisväärsel määral ei muutu, kui lahendus ei too kaasa toodete hinnatõusu edasimüügil. Riigile järelevalvekuluseid ning menetluskuluseid ei lisandu, kuna andmeid juba kogub *MTA*.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: mõju pigem väike, kuna pakutud lahendus ei vähenda ega suurenda tõenäoliselt keskkonda sattuvate tubakatoodete jäätmete kogust. Samuti ei avalda lahendus tõenäoliselt olulist mõju tarbimisele, v.a märkimisväärse hinnatõusu korral.

9.9. ÕHUPALLIDE KULUDE JAOTAMISEGA SEOTUD MÕJUD

Mõju ettevõtetele: pakutud lahendus omab väheolulist mõju, kuna õhupalle satub keskkonda suhteliselt piiratud koguses. Märkimisväärne mõju võib pikemas perspektiivis olla siiski tarbija käitumisele. Lahendus võib vähendada väiksemate turule laskjate (kui õhupallidele ei seataks miinimumlävendit) käivet, kuna need ettevõtted võivad tõsta mõnevõrra toote hindu või loobuda suuremate koguste maaletoomisest. Kui hind jõuab muust materjalist õhupallidega samale tasemele, võib plastist õhupallide müüjate käive väheneda (kui hind ei mängi rolli, siis võib tarbija eelistada keskkonnasõbralikumaid variante). Olulisi lisanduvaid kulusid lahendus

ettevõtetele ei too (v.a mõningane kulu aruandlusele). Kaasneb vähene halduskoormus, mis seondub eelkõige turule lastud koguste deklareerimisega. Tootearenduse kulusid ei teki, kuna Eestis õhupallide tootjaid ei ole.

Mõju riigile: mõju halduskoormusele on väheoluline, kuna järelevalve hõlmab vaid piiratud arvu ettevõtteid. Samuti on mõju riigi kuludele ja tuludele väheoluline. Vähesel määral võivad väheneda maksulaekumised, kuna pallide tarbimine ja turule laskmine võib mõnevõrra väheneda.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: avaldab väheolulist mõju. Samas võib õhupallide turule laskmise mõningane tõenäoline vähenemine mõneti vähendada ka nende sattumist keskkonda. Kuna plasti sisaldavatele õhupallidele on olemas alternatiivid (ehkki kallimad), hakkab tarbija neid eeldatavalt rohkem ostma. Plastist õhupallide kättesaadavus turul väheneb.

9.10. AVALIKESSE KOGUMISSÜSTEEMIDESSE ÄRAVISATUD TOIDUPAKENDITE, PAKKIDE JA PAKKEMATERJALIDE, JOOGIPAKENDITE, JOOGITOPSIDE JA ÕHUKESTE PLASTKANDEKOTTIDE KOGUMISE, EDASISE VEO JA KÄITLEMISEGA SEOTUD KULUDE MÕJUD

Mõju ettevõtetele: lahendus ettevõtete käibe olulist mõju ei avalda. Käibe muutus sõltub eelkõige sellest, kas ja kui palju tõstetakse tootjavastutuse kulu kompenseerimiseks toote hinda. Plastkandekottide ja joogitopside korral ei mõjutaks lahendus tootja käivet, kuna võib eeldada, et kottide puudumise või hinnastamise tõttu ei jäeta kaupa ostmata ning joogitopside mõningane hinnatõus ei paneks tarbijaid joogi ostmisest loobuma. Tootjate aruandluskulud tõusevad vähesel määral (koguste deklareerimine). Samuti võib suuremate ettevõtete puhul olla võimalik kohustusliku auditeerimisega kaasnev kulu. Samuti tekib auditeerimise kulu kasv TKO-le. TKO võib selle kulu kompenseerida pakendite teenustasude hinnatõusuga, mis seega jääks pakendiettevõtja kanda. Ettevõtete halduskoormus suureneb samuti, sest TKO-dele tuleb esitada turule lastavate pakendikoguste andmed. TKO-de halduskoormus samuti mõnevõrra suureneb, sest lisanduvate pakendiliikide deklareerimine pakendiregistrisse (edaspidi *PAKIS*) on nende ülesanne.

Mõju riigile: maksulaekumised riigile võivad ajutiselt väheneda, kui hinnatõusust tõttu väheneb teatud pakendatud kauba tarbimine. Riigi järelevalvekulud võivad olla olulised, kui tootjatele seatakse koguselised lävendid, siis tuleb tagada, et ettevõtted esitaksid andmeid õigesti. Direktiiviga seotud toidupakendite turule laskjaid on suhtelist palju ning kontrollimise kulusid võib vähendada näiteks teisel aastal valikupõhiste kontrollidega.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: lahendus ei mõjuta keskkonda sattuvate pakendite hulka, kuna avaliku süsteemi jäätmekorraldus ei muutu ning pakendid ei satu lahenduse tulemusel kogumissüsteemist väljapoole. Eeldatav on nende hulga mõningane vähenemine (eelkõige plastkandekottide ja joogitopside poolest, kuna olemas on alternatiivsed lahendused ning eeldada võib tarbijate teadlikkuse kasvu) avalikus jäätmekogumise süsteemis, kui tootjavastutuse tasud kergitavad pakendites müüdava kauba hinda.

Mõju tarbijatele: tarbijate jaoks võib pakendatud kauba hind mõnevõrra tõusta, seega sõltub tarbimine hinnatõusu suurusel. Eeldatavalt hinnatõus pikemas perspektiivis pakendatud kauba tarbimist eriti ei mõjuta, kui sellega ei seota muid plasttoodete vähendamise meetmeid.

Plastkandekottide ja joogitopside puhul võib siiski toimuda oluline tarbija käitumise muutus, eriti kui tootjad pakuvad mugavaid ja tarbijasõbralikke alternatiive. Kui ettevõtjad teavitavad tarbijaid alternatiividest ja nende kasutamise eelistest, kasvab ka tarbijate teadlikkus.

Plastist toidupakendite (toidupakendid, pakid ja pakkematerjalid, joogipakendid, joogitopsid ja õhukesed plastkandekotid) korral on lahenduse mõjud üldjoontes sarnased prügi koristamise kuludega, kuna TKO-d selles lahenduses teenustasusid ei kogu ning direktiivi plastpakendite jäätmete kogumise, veo ega käitlemise korraldamisega ei tegele. Lahenduse mõjud sõltuvad oluliselt sellest, kui kõrgeks kujunevad tootjavastutuse kulud kokku. Mida suuremad on kulud tootjatele, seda suurem on eeldatav mõju eelkõige ettevõtete käibe, tuludele ja kuludele ning riigi maksulaekumistele. Mida suuremaks kujunevad ettevõtete tootjavastutuse kulud, seda suurem on tõenäosus, et väheneb maksulaekumine, suureneb riigi halduskoormus ning kulu järelevalvele ja menetlusele.

9.11. PLASTIST KALAPÜÜGIVAHENDITEST TEKKINUD PRÜGI KORISTAMISE NING SELLE EDASISE VEO JA KÄITLEMISE KULUDEGA SEOTUD MÕJUD

Mõju ettevõtetele: lahenduse rakendamise mõju ettevõtete käibe võib olla oluline. Kui tootjad tõstavad tootjavastutuse kulude kompenseerimiseks plastist kalapüügivahendite hindasid, siis võib ettevõtete käive mõningal määral väheneda. Vanasid vahendeid parandatakse sel juhul rohkem ning uusi ei osteta nii sageli. Lahendus võib suurendada tooteinnovatsiooni levikut ettevõtetes (nt alternatiivsed materjalid ning püügivahendite arendused plastisisalduse vähendamiseks). Kulud tehnoloogiale ja tootearendusele võivad tootjatel suureneda, eriti kui kohustus hakkab hõlmama ka vaheladustatud ja/või veekogudes olevaid illegaalseid või mahajäetud püügivahendeid. Samuti võivad tootjatel suureneda nii aruandluskulud kui ka rakenduskulud (sh kogumise ja ringlussevõtu korraldamine).

Mõju riigile: lahendusega kaasnev halduskoormus on pigem väheoluline, mõningane aruandluskoormus kaasneb tootjatele ja järelevalve koormus riigile. Kuna süsteem toimib vajaduse põhjal, siis on oluline tagada, et tellimused saavad õigel ajal täidetud ning jäätmed ametlikult ringlusse võetud. Lahendus võib tuua kaasa vähese maksulaekumise vähenemise tootjalt, kui tõstetakse hindu. Samas riigi järelevalvekulud on pigem väikesed, sest tootjate arv on piiratud. Siiski tuleb eraldi probleemina esile tuua n-ö hobi-kalavõrkude kaugmüüjate kaasamist EPR-i lahendustesse, kuivõrd teadaolevalt lastakse selliseid võrke olulisel määral turule just kaugmüügi teel.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: lahenduse tulemusena väheneb keskkonda jäävate plastist kalapüügivahendite kogus, kuna tekib tasuta mugav toodete tagasiandmise võimalus. Samuti tekib tarbijatel võimalus ja harjumus mugavalt kasutusest väljajäävate plastist kalapüügivahendite äraandmiseks. Samuti paraneb tarbijate teadlikkus toodete keskkonnaohhtlikkusest.

9.12. ANDMETE KOGUMINE JA ARUANDLUSEGA SEOTUD MÕJUD

9.12.1. Filtriga tubakatoodete ja tubakatoodete kasutamiseks mõeldud filtritest tekkinud jäätmete andmete kogumise ja aruandlusega seotud mõjud

Mõjud ettevõtetele: filtriga tubakatoodete puhul on koguste andmete esitamise loogika juba välja töötatud, mistõttu lisakulusid ettevõtetele otseselt ei lisandu. Kui andmeid hakatakse küsima PROTO-sse, siis ei too see kaasa märkimisväärset lisakulu, kuid suureneks andmete sisestamise ja haldamisega seotud töömaht.

Mõjud riigile: toodete lisamine PROTO-sse toob kaasa muudatused eelkõige IT alal Keskkonnaagentuuri hallatavates andmekogudes, mis samas ei tekitaks märkimisväärset lisakulu. Samas suureneks riigi jaoks andmete sisestamise ja haldamisega seotud töömaht, kuid see sõltub olulisel määral rakendamise detailidest (nt aruandluse sagedusest, tööjõukuludest jm). Riigi tuludele ja kuludele aruandluse korraldamine suurt mõju ei avalda. Samuti ei avalda andmete kogumine ja aruandluse korraldamine olulist mõju majandusele ja sotsiaalvaldkonnale.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: teatava pikaajalise tegevuse tulemusena on sel kaudne oluline mõju loodus- ja elukeskkonnale, kuna paranenud andmekvaliteet võimaldab saavutada seatud eesmärgid paremini.

9.12.2. Õhupallide ja niisutatud pühkepaberist tekkinud jäätmete andmete kogumise ja aruandlusega seotud mõjud

Mõju ettevõtetele: õhupallide ja niisutatud pühkepaberi andmete kogumise ja aruandluse kulud on osaliste jaoks seotud peamiselt tööjõukuludega, mis oleksid pigem marginaalsed. Ettevõtetele, kellel varem sellist aruandluskohustust pole olnud, on halduskoormus suurem.

Mõju riigile: mingil määral suureneb halduskoormus, kuna vastavaid andmeid ei koguta, kuid mõju on pigem väheoluline. Riigi tuludele ja kuludele aruandluse korraldamine suurt mõju ei avalda. Samuti ei avalda see olulist mõju majandusele ja sotsiaalvaldkonnale.

Mõju loodus- ja elukeskkonnale: teatava pikaajalise tegevuse tulemusena on sel kaudne oluline mõju loodus- ja elukeskkonnale, kuna paranenud andmekvaliteet võimaldab saavutada seatud eesmärgid paremini.

10. Edasine mõjude analüüs

Riigikantselei tellimisel tegid Tartu Ülikool ja OÜ Earth Care ajavahemikul märts–september 2020 uuringu „Teatavate plasttoodete tarbimise vähendamiseks võetavate meetmete ja teatavatele plasttoodetele laiendatud tootjavastutuse rakendamisega kaasnevate mõjude analüüs“. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, millised on võimalikud lahendused ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside ja toidupakendite tarbimise vähendamiseks ning milline on alternatiivide mõju. Lisaks oli uuringu eesmärgiks selgitada välja, kuidas on kõige otstarbekam korraldada kulude katmine direktiivi artiklis 8 nimetatud tegevuste korral, sh analüüsiti, millised on efektiivseimad meetmed inimeste teadlikkuse suurendamiseks.

VTK on koostatud uuringu tulemustest lähtuvalt. VTK-le laekunud tagasiside pinnalt koostatakse eelnõu koos seletuskirjaga, kus hinnatakse vajaduse korral seaduseelnõuga kavandatavate muudatuste mõjusid põhjalikumalt.

VI. Edasine tegevuskava ja direktiivi ülevõtmise ajakava

11. Eelistatav valik	
Eelistatav valik kujuneb huvirühmadelt ja teistelt osalistelt saadud tagasiside tulemusena.	
12. Muudetavad õigusaktid	
Jäätmeseadus – muudetakse kehtivat seadust Pakendiseadus – muudetakse kehtivat seadust Tubakaseadus – muudetakse kehtivat seadust	
13. Edasine kaasamisplaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse	
Oktoober–november 2020 – tagasiside VTK-le, konsultatsioonid huvirühmade esindajate ja riigiasutustega. November 2020 – eelnõu koostamine, vajaduse korral konsultatsioonid partneritega üksikküsimustes. Detsember 2020–jaanuar 2021 – jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastus ja avalik konsultatsioon EIS-i kaudu. VTK eelnõu edastatakse eelnõude infosüsteemi kaudu ministriumitele ja kohalike omavalitsuste üksustele ning Keskkonnaministeeriumi allasutustest Keskkonnaametile, Keskkonnaagentuurile, Keskkonnainspeksioonile ja Riigimetsa Majandamise Keskusele. Samuti edastatakse VTK eelnõu peatükis 5 nimetatud huvigruppidele.	
14. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg	
Märts–september 2020	
15. Direktiivi ülevõtva õigusakti eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamisele saatmise eeldatav aeg	Detsember 2020–jaanuar 2021
16. Direktiivi ülevõtva õigusakti eeldatav jõustumise aeg	3. juuni 2021
17. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse osakonna nõunik Dagny Kungus (dagny.kungus@envir.ee, 5770 2007).